

Systemy egzekucji alimentów na rzecz dzieci (cywilne, karne, administracyjne) i ich skuteczność – Kanada, Francja, Belgia, Włochy

mgr Anna LUDWICZYŃSKA
mgr Aleksandra MACHOWSKA

Spis treści

I.	Instrumenty egzekucji alimentów na rzecz dzieci i ich skuteczność – ujęcie teoretycznoprawne na tle rozwiązań stosowanych we Francji, Włoszech, w Belgii i Kanadzie	5
1.	Zagadnienia ogólne	5
2.	Prawoadministracyjne, prawnokarne i cywilnoprawne instrumenty zwiększające efektywność ściągania alimentów	6
3.	Efektywność instrumentów egzekucji alimentów na rzecz dzieci	8
3.1.	Przesłanka skuteczności	8
3.2.	Pozaprawne środki zwiększenia efektywności egzekucji alimentów (edukacyjne, informacyjne, społeczne, psychologiczne)	9
3.3.	Obiektywizacja określenia wysokości alimentów	10
3.4.	Administracyjne mechanizmy mające na celu skuteczną egzekucję świadczeń na rzecz dzieci	11
3.5.	Środki zniechęcające do uchylania się od płacenia alimentów	12
4.	Skuteczność stosowanych rozwiązań	13
II.	Analiza rozwiązań prawnych zapewniających egzekucję alimentów na rzecz dzieci w systemach prawnych Kanady, Francji, Włoch, Belgii	15
1.	Kanada	15
1.1.	Zagadnienia ogólne	15
1.2.	Egzekwowanie alimentów w prowincji Kolumbia Brytyjska	17
1.3.	Egzekwowanie alimentów w prowincji Ontario	20
1.4.	Egzekwowanie alimentów w prowincji Québec	24
2.	Francja	28
2.1.	Zagadnienia ogólne	28
2.2.	Administracyjne sposoby zwiększania efektywności egzekucji alimentów na rzecz dzieci	30
2.3.	Egzekucja prowadzona samodzielnie przez uprawnionego rodzica	37

3.	Belgia	41
3.1.	Uwagi ogólne	41
3.2.	Administracyjne środki zwiększania efektywności egzekucji alimentów	42
3.3.	Inne środki egzekucji alimentów	47
4.	Włochy	49
4.1.	Informacje ogólne	49
4.2.	Administracyjne mechanizmy egzekucji alimentów	50
4.3.	Sposoby egzekwowania świadczeń na rzecz dzieci	51
III.	Analiza porównawcza rozwiązań przyjętych w prawie polskim i systemach omawianych państw oraz wnioski <i>de lege ferenda</i> wraz z uzasadnieniem potrzeby zmiany prawa, derogacji niektórych rozwiązań lub uchwalenia nowych przepisów i instytucji	57
1.	Rozwiązania przyjęte w prawie polskim na tle rozwiązań występujących w omawianych państwach	57
2.	Wnioski <i>de lege ferenda</i> na tle prawnoporównawczym	61
	Bibliografia	64

I. Instrumenty egzekucji alimentów na rzecz dzieci i ich skuteczność – ujęcie teoretycznoprawne na tle rozwiązań stosowanych we Francji, Włoszech, w Belgii i Kanadzie

1. Zagadnienia ogólne

Zagadnienie świadczeń alimentacyjnych, w tym w szczególności na rzecz dzieci, zarówno w państwach europejskich (Belgia, Francja, Włochy), jak i w Kanadzie (części francusko- i anglojęzyczna), jest charakteryzowane jako znajdujące się w obszarach: prawa cywilnego, prawa zabezpieczenia socjalnego¹, prawa karnego, prawa administracyjnego. Specyficzny charakter tych świadczeń oraz doniosłe znaczenie prawne i społeczne wiążących się z tą tematyką problemów dają się wyraźnie dostrzec w systemach egzekucji alimentów.

O ile przy tym rozwiązania w zakresie szeroko rozumianego prawa cywilnego, w tym prawa rodzinnego, zasadniczo nie ulegają bardzo istotnym zmianom, o tyle modyfikacje przepisów dotyczących pomocy o charakterze zabezpieczenia społecznego na rzecz dzieci, w przypadku problemów z zapewnieniem środków niezbędnych do ich funkcjonowania, ewoluują w zależności od sytuacji demograficznej (w tym liczby rodzin z jednym rodzicem, *familles monoparentales*). Tymczasem dostrzegalny jest wzrost liczby takich rodzin w skali globalnej; naturalną konsekwencją tego zjawiska jest obniżenie się jakości życia dzieci w rodzinach z jednym rodzicem, które w skrajnych przypadkach prowadzi do ubóstwa². Tytułem przykładu, w Belgii gospodarstwa domowe z jednym rodzicem, według danych na 1 stycznia 2025 r., stanowiły 10,0% wszystkich gospodarstw domowych (w tym jednoosobowych)³.

* A. Ludwiczńska jest autorką rozdziału II.1–1.3.3.

¹ Zob.: F. Ferrand, *Droit de la famille et obligations alimentaires – Aperçu comparatif*, „Revue internationale de droit comparé” 2013, vol. 65, n° 3, s. 668; E. Deleury, *Effectivité et ineffectivité des décisions de justice en matière matrimoniale: un exemple d’ineffectivité totale, le non-paiement de pensions alimentaires*, „Les Cahiers de droit” 1985, vol. 26(4), s. 921–950; <https://doi.org/10.7202/042695ar>. Wszystkie dostępy do linków podanych w niniejszym raporcie zostały zweryfikowane na dzień 13 grudnia 2025 r.

² C. Collombet, *Les agences de recouvrement des pensions alimentaires, instruments d’une politique de soutien aux familles monoparentales*, „Informations sociales” 2022, n° 3, s. 85; <https://shs.cairn.info/revue-informations-sociales-2022-3-page-83?lang=fr>.

³ <https://statbel.fgov.be/fr/nouvelles/la-belgique-comptait-36-de-menages-dune-personne-au-1er-janvier-2025>. Według stanu na 1995 r. było to 8,1%.

Jednak już przy uwzględnieniu rodziny (z wyłączeniem gospodarstw domowych jednoosobowych) jako badanego parametru na dzień 3 października 2024 r. rodziny z jednym rodzicem stanowiły 16,1% rodzin⁴. Równocześnie według danych na 1 października 2025 r. 28,2% dzieci, które żyją w ubóstwie, to dzieci żyjące w rodzinach z jednym rodzicem⁵.

Także we Francji stwierdzono, że w przypadku rozstania rodziców bardzo często dochodzi do sytuacji, gdy sytuacja finansowa rodzica, któremu przyznano opiekę nad dzieckiem („rodziny z jednym rodzicem”), ulega pogorszeniu, co ma znaczący wpływ na warunki życia dziecka, z uwagi na to, że statystycznie należne alimenty stanowią ok. 18% ogólnych dochodów rodziny z jednym rodzicem⁶. Jednak z prowadzonych badań i analiz wynika, że w stosunkowo wielu przypadkach alimenty nie są płacone. Przyczyny tego stanu rzeczy identyfikowano jako różnorodne: poczynając od niskiego poziomu dochodów, poprzez regulacje opieki nad dzieckiem⁷, po nieuzasadnione obiektywnie w przypadku rodziców dysponujących dostatecznymi środkami finansowymi (określanych jako wypłacalni, *solvables*). Z tego względu na przestrzeni ostatnich lat przeprowadzono reformy mające na celu poprawę sytuacji rodzin z jednym rodzicem, wprowadzając nowe rozwiązania i ulepszając istniejące.

2. Prawoadministracyjne, prawnokarne i cywilnoprawne instrumenty zwiększające efektywność ściągania alimentów

W każdym z analizowanych systemów prawnych mechanizmy nakierowane na możliwie najbardziej efektywne egzekwowanie alimentów na rzecz dzieci występują we wszystkich płaszczyznach – zarówno cywilnoprawnych (prawo materialne i procesowe), jak i administracyjnoprawnych. Równolegle państwa stosują reakcję prawnokarną na uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego, często traktując tego typu czyn jako kwalifikowany znacznym stopniem społecznej szkodliwości z uwagi na potencjalne zagrożenie życiowych funkcji małoletnich.

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat, w związku ze zmieniającą się strukturą społeczeństwa i rodzin (wzrost liczby rodzin z jednym rodzicem, o czym wspomniano wyżej), coraz wyraźniej zaczęto dostrzegać mankamenty dotychczasowych rozwiązań. Dostrzeżono, że szeroko pojęty wymiar sprawiedliwości nie jest wystarczająco skuteczny w zapewnieniu

⁴ <https://statbel.fgov.be/fr/nouvelles/les-noyaux-familiaux-un-nouvel-eclairage-sur-la-structure-des-familles-belges>.

⁵ <https://statbel.fgov.be/fr/nouvelles/138-des-enfants-belges-souffrent-de-privation-materielle-liee-leurs-besoins-specifiques>.

⁶ <https://evaluation.securite-sociale.fr/home/famille/24-ameliorer-le-recouvrement-des.html>.

⁷ Z prowadzonych badań wynika, że do niepłacenia należnych alimentów częściej dochodzi w przypadku opieki naprzemiennej nad dzieckiem (H. Steinmetz, *Pension alimentaire et résidence alternée. Les déterminants d'une pratique minoritaire*, „Informations sociales” 2022, vol. 3, n° 207, s. 52 i n.).

należnych alimentów, a równocześnie wzrastają koszty publiczne związane z pomocą rodzinom z jednym rodzicem, co w przeważającej części spowodowane było brakiem płatności alimentów przez zobowiązanego rodzica⁸. Te konstatacje legły u podłoża reform zainicjowanych w większości z analizowanych państw.

Wiele państw, w tym niebędących przedmiotem niniejszej analizy⁹, zdecydowało się na stworzenie publicznego systemu egzekucji alimentów na rzecz dzieci (z przejęciem przez organy państwa albo organy władz lokalnych ciężaru dochodzenia tych świadczeń), zapewniając, w różnym zakresie, zabezpieczenie podstaw bytu dzieci objętych tego typu pomocą¹⁰. Instytucje powstałe w wyniku przedsięwziętych reform różnią się zarówno przyporządkowaniem organizacyjnym (we Francji – w strukturach pomocy społecznej, w prowincji Québec i Belgii – w ramach resortu finansów), jak i zakresem oraz sposobem działania. Instytucje te łączą pewne aspekty pomocy społecznej, sektora finansowego oraz organów egzekucyjnych z różnym stopniem dominacji każdego z tych aspektów. Różny jest sposób działania – od zautomatyzowanego, w którym każdy tytuł egzekucyjny będący podstawą żądania alimentów z chwilą jego zaistnienia w obrocie prawnym inicjuje aktywność takiej instytucji, po wnioskowy. Także obligatoryjność mechanizmu zarządzania wierzytelnościami alimentacyjnymi jest odmienna w tych państwach, w których instytucje takie działają. Niewątpliwie jednak przejście przez instytucje państwowe egzekucji alimentów oraz wykorzystanie w tym celu instrumentów służących egzekucji administracyjnej, w szczególności podatkowej, w znacznym stopniu przyczyniają się do zwiększenia skuteczności egzekucji alimentów na rzecz dzieci, co przejawia się w statystykach.

Systemy prawne analizowanych państw przewidują także różnego rodzaju mechanizmy czy instrumenty mające spowodować wyższy stopień realizowania obowiązku alimentacyjnego przez dłużników alimentacyjnych. W tym zakresie można wskazać szeroką gamę działań, od mających na celu zachęcenie do realizowania obowiązku alimentacyjnego po – najczęściej – zniechęcające do uchylania się od płacenia alimentów. Są to zarówno instrumenty cywilnoprawne (wpis hipoteki sądowej we Włoszech), czasem o charakterze sankcji karnej (w prowincji Québec sankcja pozbawienia wolności za niewykonywanie orzeczenia sądowego), jak i administracyjne (wysokie koszty administracyjnej egzekucji alimentów, np. we Francji i w Belgii, czy pozbawienie pewnych uprawnień – we Włoszech i w Kanadzie, w tym w prowincji Québec).

⁸ C. Collombet, *Les systèmes publics de recouvrement des pensions alimentaires*, „Comparaisons internationales des politiques familiales et sociales” 2024, n° 6, s. 2; https://caf.fr/sites/default/files/medias/cnaf/Professionnels/International/Comparaisons_Internationales/2024/2024_CNAF_MREIC_06_Recouvrement_Pensions.pdf.

⁹ Np. Niemcy, Australia, Dania, Stany Zjednoczone Ameryki, Finlandia, Luksemburg czy Szwecja.

¹⁰ System taki został określony jako społeczno-podatkowy (*sociofiscal*), co również dobrze pokazuje wspomniane powiązania porządków. Zob. M. Pucci, H. Périvier, *Le soutien apporté par le système sociofiscal aux parents séparés: bilan et proposition de réformes*, „Informations sociales” 2022, n° 3, s. 74 i n.; <https://shs.cairn.info/revue-informations-sociales-2022-3-page-74?lang=fr>.

3. Efektywność instrumentów egzekucji alimentów na rzecz dzieci

3.1. Przesłanka skuteczności

Za skuteczne można uznać takie instrumenty, które dają najwyższy stopień ściągłości alimentów, a co za tym idzie – najbardziej przyczyniają się do zmniejszenia ubóstwa dzieci żyjących w rodzinach z jednym rodzicem. Nie można przy tym, jak się wydaje, wskazać indywidualnie takich środków, które zastosowane autonomicznie, pozwolą na uzyskanie wyższego stopnia efektywności. Analiza rozwiązań funkcjonujących w Kanadzie pozwala zakładać, że największą skuteczność egzekucji alimentów można osiągnąć wtedy, gdy wszystkie instrumenty służące temu celowi są stosowane równocześnie i w sposób skoordynowany. Do instrumentów tych należą: zarówno środki wykorzystywane w ramach szeroko pojętego prawa cywilnego – poczynając od zasad ustalania alimentów, przez ich egzekwowanie w ramach cywilnego postępowania egzekucyjnego, jak i środki administracyjnoprawne, w tym fiskalne rozwiązania zmierzające do wyegzekwowania alimentów, oraz system osłony społecznej w przypadku braku płatności alimentów (i wiążąca się z tym konieczność wyegzekwowania „regresowego” od dłużnika alimentacyjnego) czy zagrożenie karne.

Skuteczność wiąże się nierozdzielnie z szybkością. W przypadku alimentów istotne znaczenie ma szybkość reakcji właściwych instytucji, zakotwiczona w odpowiednich regulacjach prawnych. We Francji, w przypadku objęcia płatności alimentów mechanizmem pośrednictwa, działania windykacyjne następują już po pierwszym braku płatności. W prowincji Québec alimenty są objęte systemowym przekazywaniem przez właściwy organ rządowy od chwili wydania orzeczenia przez sąd. Równocześnie w obu przywołanych systemach prawnych objęcie alimentów działaniami powołanych instytucji ma charakter automatyczny, a od wierzyciela alimentów nie jest wymagana, co do zasady, żadna dodatkowa czynność.

W Belgii aktywność instytucji powołanej do ściągania alimentów następuje przy braku płatności alimentów za co najmniej dwa okresy w ciągu roku poprzedzającego, przy czym nie muszą to być okresy następujące po sobie. W przypadku tego państwa jednak działania podejmowane są na wniosek.

Generalnie, jako konstytutywne dla skuteczności egzekucji alimentów można wskazać:

- spójność rozwiązań systemowych;
- szybkość reakcji;
- stosowanie administracyjnych środków egzekucji, w tym właściwych dla egzekucji świadczeń publicznoprawnych;
- szeroki katalog środków zniechęcających do uchylania się od płacenia alimentów, w tym sankcje administracyjne i karne.

3.2. Pozaprawne środki zwiększenia efektywności egzekucji alimentów (edukacyjne, informacyjne, społeczne, psychologiczne)

Nie bez znaczenia są również środki pozaprawne, jednak o bardzo dużej sile oddziaływania, w szczególności w sferze edukacyjnej. Zarówno we Francji i w Belgii, jak i w prowincji Québec bardzo mocny nacisk położono na informowanie o zasadach prawnych oraz formalnych, związanych z alimentami, i to w odniesieniu nie tylko do wierzycieli alimentów (lub uprawnionych do ich pobierania w imieniu wierzyciela), ale także dłużników alimentacyjnych. Bardzo przejrzyste, łatwo dostępne i intuicyjne schematy modelu płatności alimentów – w połączeniu z interaktywnymi formularzami, umożliwiającymi samodzielne wypełnienie i przekazanie właściwej instytucji – odgrywają niebagatelną rolę w dążeniu do jak najwyższego stopnia zaspokojenia wierzytelności alimentacyjnych.

Z tego względu m.in. we Francji sukcesywnie wprowadzane są rozwiązania w ramach polityki społecznej i wsparcia rodzin, które mają na celu uzyskanie jak najwyższego poziomu płatności alimentów na rzecz dzieci. Sama egzekucja świadczeń alimentacyjnych, rozumiana ściśle jako użycie przymusu państwowego w celu uzyskania zapłaty przez dłużnika, nie stanowi zatem głównego przedmiotu zainteresowania państwa. W szerszym zakresie są raczej wprowadzane rozwiązania systemowe, które ułatwią uprawnionym uzyskanie alimentów od dłużników i docelowo przyczynią się do poprawy warunków ich codziennego funkcjonowania, także w wymiarze pewnego komfortu psychicznego. Jednym z priorytetów polityki francuskiego rządu jest zwalczanie unikania płatności alimentów poprzez system pośredniczenia między dłużnikiem alimentacyjnym a uprawnionym. Docelowym rezultatem ma być osiągnięcie poziomu wypłacanych lub przekazywanych 520 002 świadczeń alimentacyjnych (na 1 października 2025 r. było to 330 766). Polityka taka opiera się na następujących założeniach:

- 1) trwałej ochronie rodzin, które doświadczają braku zapłaty należnych alimentów;
- 2) zapobieganiu zjawisku niepłatności alimentów;
- 3) zniwelowaniu napięć w zakresie kwestii finansowych między rodzicami, aby mogli się skoncentrować na edukacji i rozwoju dziecka;
- 4) zminimalizowaniu wymogów administracyjnych, które mogłyby zniechęcać do korzystania z opracowanego mechanizmu, m.in. pośredniczenia przy płatności alimentów¹¹;
- 5) konieczności zwiększenia skuteczności egzekucji alimentów¹².

¹¹ <https://www.info.gouv.fr/politiques-prioritaires/batir-de-nouveaux-progres-et-refonder-nos-services-publics/lutter-contre-les-impayes-de-pensions-alimentaires>. Francuski prawodawca stopniowo eliminował ograniczenia w możliwości korzystania z mechanizmu pośredniczenia w płatności alimentów, a równolegle rozszerzał zakres jego stosowania na wszystkie tytuły egzekucyjne, dające podstawę do żądania alimentów.

¹² Okólnik Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 grudnia 2020 r., nr CIV/03/20, NOR: JUSC2034474C, dostępny na: <https://www.justice.gouv.fr/documentation/bulletin-officiel/circulaire-du-24-decembre-2020-presenta-tion-dispositions-matiere-dintermediation>.

3.3. Obiektywizacja określenia wysokości alimentów

Pośród wymienionych środków można wskazać także rozwiązania pozwalające w sposób przewidywalny i zobiektywizowany określić, jaka będzie wysokość alimentów. Wiąże się to nie tylko z aspektem informacyjnym, ale także ze sferą psychiczną.

We Francji funkcjonuje opracowana przez Ministerstwo Sprawiedliwości tabela alimentów (*barème des pensions alimentaires*)¹³. Podkreśla się, że tego typu rozwiązania umożliwiają uzyskanie lepszego poziomu informacji przez strony, dają im gwarancję większej przewidywalności dzięki wskazaniu zasad obliczania alimentów, na których będzie się opierał sąd, oraz kryteriów, które weźmie pod uwagę. Ponadto tabela pozwala ograniczyć stopień niepewności, a co za tym idzie – strategiczne posługiwanie się przez strony pewnymi informacjami, i sprzyja zawarciu przez nie ugody w tym zakresie¹⁴.

W Belgii przyjęto odmienną koncepcję. Jedno z założeń tzw. obiektywizacji obliczania alimentów (*objectivation du calcul des pensions alimentaires*)¹⁵ wywodzi się z przekonania, że jeżeli dłużnik nie płaci alimentów, to z tego powodu, że uważa je za niesłuszne i zbyt wysokie. Odstąpiono zatem od stosowania tzw. metody Renard¹⁶ i ustalono inne kryteria uwzględniające bardziej obiektywne czynniki określania wysokości alimentów, wymienione w art. 1321 C.J., takie jak m.in.: możliwości finansowe i osobiste rodzica do przyczyniania się do utrzymania dziecka, szczególne wydatki na dziecko (*frais extraordinaires*), rodzaj opieki nad dzieckiem i zakres przyczyniania się każdego z rodziców do jego utrzymania i zaspokojenia jego potrzeb, zdrowie dziecka, wysokość świadczeń socjalnych otrzymywanych na dziecko, wysokość ulg podatkowych, dochody rodziców, a także okoliczności szczególne, typowe dla konkretnej sprawy. Wskazanie wszystkich elementów wymaganych przez powołany przepis w obligatoryjnym uzasadnieniu orzeczenia zasądzającego alimenty (*obligation spéciale de motivation*) ma służyć wykazaniu, w jaki sposób sąd obliczył należne alimenty¹⁷.

¹³ Symulator dostępny na stronie francuskiego Ministerstwa Sprawiedliwości: <https://www.justice.fr/simulateurs/pension-alimentaire/bareme>.

¹⁴ C. Boureau-Dubois, B. Jeandidier, *Que peut-on attendre d'un barème de pension alimentaire pour enfant?*, „Economie et l'éducation” 2012, n° 4, s. 216; <https://shs.cairn.info/revue-francaise-d-economie-2012-4-page-213?lang=fr>.

¹⁵ Na podstawie ustawy o obiektywizacji obliczania świadczeń alimentacyjnych rodziców na rzecz dzieci (Loi du 19.03.2010 visant à promouvoir une objectivation du calcul des contributions alimentaires des père et mère au profit de leurs enfants, n° 2010009424, Moniteur belge [M.B.] 21-04-2010).

¹⁶ Od nazwiska jej twórcy, R. Renarda. Metoda ta polegała na wyliczeniu poziomu wydatków na dziecko, kosztów utrzymania dziecka z uwzględnieniem dochodów rodziców, kosztów utrzymania dziecka z uwzględnieniem jego wieku oraz zróżnicowanego charakteru sposobów przyczyniania się do utrzymania i zaspokojenia potrzeb dziecka (finansowych i w naturze). Powstała w ten sposób metoda oparta była na współczynniku teoretycznego kosztu dziecka w zależności od jego wieku; P.-A. Wustefeld, R. Renard, *Proposition de contribution alimentaire, Méthode Renard pondérée et informatisée*, Bruxelles 1996, s. 23.

¹⁷ O znaczeniu tej zmiany prawa i zastosowaniu w praktyce nowych przepisów zob. N. Dandoy, *La loi du 19 mars 2010 visant à promouvoir une objectivation du calcul des contributions alimentaires des père et mère au profit de leurs enfants*, „Revue trimestrielle de droit familial” 2010, n° 3, s. 775 i n.

We Włoszech z kolei art. 337 ter Kodeksu cywilnego włoskiego (*Codice civile*, C.c.I.) przewiduje, że w razie potrzeby sąd określa wysokość kwoty, którą periodicznie powinien płacić rodzic dziecka, uwzględniając takie elementy, jak¹⁸:

- aktualne potrzeby dziecka;
- poziom życia dziecka wspólnie z obojgiem rodziców;
- okres pobytu u każdego z rodziców;
- dochody każdego z rodziców;
- wartość ekonomiczna zakresu przyczynienia się każdego z rodziców do utrzymania wspólnego gospodarstwa (w tym prowadzenia gospodarstwa domowego).

W przypadku braku odpowiednich danych wysokość alimentów jest ustalana według danych publikowanych przez ISTAT¹⁹.

W prowincji Québec pomocą w ustalaniu alimentów są tabele dostępne na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości, ponadto do dyspozycji zainteresowanych opracowano narzędzia obliczania wysokości alimentów, o jakie mogą wnosić, wraz z przejrzystym przewodnikiem i interaktywnymi formularzami do wypełnienia online²⁰. Przy obliczaniu wysokości alimentów uwzględnia się dochody obojga rodziców oraz liczbę dzieci, a także rodzaj opieki nad dzieckiem (stała/naprzemienna) i również, w niektórych przypadkach, pewne dodatkowe koszty, związane ze szczególnymi potrzebami dzieci.

3.4. Administracyjne mechanizmy mające na celu skuteczną egzekucję świadczeń na rzecz dzieci

Wobec przedstawionych wyżej założeń działania podejmowane w systemie francuskim skupiają się na efektywności, rozumianej jako zapewnienie ochrony przed brakiem płatności alimentacyjnych poprzez przejęcie przez państwo roli gwarancyjnej i stabilizującej sytuację finansową rodzin z jednym rodzicem. Jedną z przesłanek skuteczności jest zapewnienie szybkiego i stabilnego (regularnego) finansowania, także w przypadku problemów z płatnością alimentów od rodzica będącego dłużnikiem. Z tego względu najnowsze regulacje prawne przewidują stosowanie mechanizmów pośredniczenia w płatności alimentów już

¹⁸ Szczegółowe wytyczne, w jaki sposób ustalać wysokość alimentów we Włoszech, są redagowane przez sądy wyższego szczebla i są dostępne w Internecie, zob. np. https://www.tribunale.genova.giustizia.it/documentazione/D_109189.pdf.

¹⁹ Istituto Nazionale di Statistica, <https://www.istat.it/>; te dane są również wykorzystywane do rewaloryzacji; ostatnie dane: <https://www.istat.it/notizia/indice-dei-prezzi-per-le-rivalutazioni-monetary/>.

²⁰ Tabela od 2024 r. dostępna pod adresem: https://cdn-contenu.quebec.ca/cdn-contenu/justice/publications/couple-famille/tables-fixation/TA_tablefix_parent_2024_MJQ.pdf; tabela od 2026 r. - https://cdn-contenu.quebec.ca/cdn-contenu/justice/publications/couple-famille/tables-fixation/TA_tablefix_parent_2026_MJQ.pdf. Przewodnik oraz symulator obliczeń znajdują się pod adresem: <https://www.quebec.ca/famille-et-soutien-aux-personnes/separation-divorce/enfants-responsabilite/obligation-alimentaire/outil-calcul-pension-alimentaire-enfants>.

od pierwszego braku wpłaty, a także zaliczkowe wsparcie uprawnionego poprzez wypłatę specjalnego świadczenia. Do zwiększenia efektywności egzekucji alimentów przyczynia się również to, że od 1 stycznia 2023 r. objęcie mechanizmem pośredniczenia jest automatyczne dla wszystkich tytułów wykonawczych, o ile oboje rodzice nie sprzeciwili się temu. Tym samym, bez potrzeby składania odrębnych wniosków, instytucje państwowe przejmują ciężar zapewnienia regularnego wpływu alimentów na rzecz dzieci *de facto* z chwilą ustalenia obowiązku alimentacyjnego. System środków sprzyjających efektywności realizowania świadczeń alimentacyjnych opiera się na rozwiązaniach o charakterze gwarancyjnym, środkach egzekucji *sensu stricto* należnych alimentów oraz sankcjach na wypadek niewykonywania obowiązku przez dłużników alimentacyjnych. Co istotne, na wniosek rodzica uprawnionego instytucja ds. świadczeń rodzinnych może prowadzić egzekucję zaległych alimentów za okres do 2 lat przed złożeniem takiego wniosku. Egzekucja ta odbywa się według szczególnych zasad egzekucji należności alimentacyjnych. Tym samym egzekucja ta ma charakter quasipublicznoprawny, co również przyczynia się do zwiększenia jej skuteczności.

Francuski system prawny przewiduje szczególne regulacje w zakresie egzekucji alimentów, w tym również egzekucję przez organy podatkowe. Podobne, choć odmienne w szczegółach rozwiązanie zastosowano w Belgii i prowincji Québec.

3.5. Środki zniechęcające do uchylania się od płacenia alimentów

Do katalogu środków zniechęcających do uchylania się od płacenia alimentów należy zaliczyć konsekwencje finansowe, w szczególności koszty egzekucji, ale również dodatkowe koszty w postaci np. podwyższenia kwoty egzekwowanych alimentów o 7,5% albo nawet o 10% (Francja) czy o 13% (Belgia).

Stosowanie zabezpieczeń w wysokości kwoty alimentów należnych za jeden miesiąc (Québec) czy możliwość dokonania wpisu hipoteki sądowej na majątku dłużnika alimentacyjnego (Włochy) także przyczynia się do wyższego stopnia dobrowolnych wpłat świadczeń alimentacyjnych.

Ograniczenia o charakterze administracyjnym, cechujące się wysokim stopniem dotkliwości, jak np. zatrzymanie paszportu, prawa jazdy czy różnego rodzaju licencji i zezwoleń (Kanada, Włochy), także przyczyniają się w istotny sposób do większego dyscyplinowania dłużników alimentacyjnych.

Znaczenie mogą mieć również środki o charakterze prawnokarnym, jednak ich skuteczność jest związana ze swoistą nieuchronnością, w tym przypadku rozumianą jako sankcja realnie i szybko zagrażająca, jak np. w prowincji Québec, gdzie sankcja pozbawienia wolności i grzywna potencjalnie grożąca w wysokości do 10 000 CAD, wymierzane przez sąd cywilny w postępowaniu uproszczonym, stosowane są w przypadku niewykonywania orzeczenia sądu.

Niezależnie od powyższych środków, we wszystkich analizowanych państwach również przepisy prawnokarne przewidują sankcje za zachowania intencjonalne, skutkujące brakiem płacenia alimentów.

4. Skuteczność stosowanych rozwiązań

We Francji wdrożony mechanizm pośredniczenia w płatności alimentów przez specjalnie w tym celu ustanowioną agencję, L'Agence de Recouvrement des Impayés de Pensions Alimentaires (ARIPA), umożliwił poprawę ściągальności alimentów. W okresie 2017–2023 poziom ściągальności alimentów przez ARIPA wzrósł z 62,5% do 70% na koniec 2023 r., 353 546 rodziców złożyło – samodzielnie lub za pośrednictwem sądu albo zawodowego prawnika – wnioski o pośredniczenie przez ARIPA; 193 870 skorzystało co najmniej z jednego przekazanego świadczenia alimentacyjnego. Dominuje polubowne ściąganie alimentów przez ARIPA, w tym zakresie poziom ściągальności w 2023 r. osiągnął 72,6%. Egzekucja w drodze zajęcia wynagrodzenia za pracę nie była często stosowana (poniżej 100 przypadków miesięcznie), przy czym zwiększenie stopnia efektywności ściągania alimentów odnotowano w przypadku zarówno polubownego, jak i przymusowego egzekwowania alimentów. Równocześnie, z uwagi na osiąganą skuteczność, wzrosła liczba osób korzystających z pomocy ARIPA, zwiększając się z 40 000 w 2019 r. do 86 894 w 2021 r., co stanowi 215%²¹. Skuteczność ściągальności alimentów sukcesywnie wzrasta – według aktualnych danych Caisse d'allocations familiales (CAF), przy której działa ARIPA, miesięcznie zarządza przekazywaniem alimentów w przypadku 430 000 świadczeń alimentacyjnych, przy czym stopa odzysku w przypadku alimentów niepłaconych wynosi 80%²².

Z kolei w prowincji Québec, dzięki działającemu tam mechanizmowi ściągania podatków, 78,2% alimentów w 2019 r. zostało spłaconych w całości, a stopa odzysku w przypadku alimentów niepłaconych wynosiła 96,3%²³. W Belgii procent ten był znacznie niższy, wynosił na dzień 31 grudnia 2018 r. 29,25%. Jednak w tym przypadku trzeba zwrócić uwagę, że w prowincji Québec praktycznie 100% alimentów jest ściąganych za pośrednictwem instytucji rządowej, natomiast w Belgii nie ma automatyzmu w pośredniczeniu w płatnościach. Ponadto, oprócz mniej dostosowanych ram ustawowych, do tak niskiego poziomu efektyw-

²¹ Wszystkie przedstawione dane za: Direction de la sécurité sociale [DSS, Dyrekcja Zabezpieczenia Społecznego], *Rapport d'évaluation des politiques de sécurité sociale – Famille*, 2025, <https://evaluation.securite-sociale.fr/home/famille/24-ameliorer-le-recouvrement-des.html>.

²² Komunikat prasowy CAF z 28 listopada 2025 r., <https://www.caf.fr/professionnels/presse/publications/pension-alimentairecaffr-le-site-evolue-pour-des-demarches-simplifiees>.

²³ C. Collombet, O. Baudy, *L'intermédiation en matière de paiement des pensions alimentaires: exemples étrangers*, mars 2021; raport: *Direction des statistiques, des études et de la recherche CAF*.

ności przyczynił się zarówno czynnik ludzki (niedostateczne monitorowanie ściągłości należności przez służby SECAL), jak i duży odsetek upadłości dłużników alimentacyjnych, jak wynika z raportu przedstawionego parlamentarzystom przez Trybunał Obrachunkowy Belgii w 2019 r.²⁴ (tabela).

Nawet jednak przy stosunkowo niewysokiej efektywności, z danych obrazujących ściągłość na przestrzeni lat, można dostrzec, że skuteczność egzekucji alimentów przez powołane w tym celu służby zwiększa się sukcesywnie²⁵.

TABELA. Skuteczność egzekucji alimentów w latach 2013–2018 w EUR

Rok	Kwota pozostająca do ściągnięcia (A)	Kwota ściągnięta (B)	Skumulowana ogólna kwota do ściągnięcia (A + B)	Ogólna stopa zwrotu (% skumulowany) (B / (A + B))
2013	294 816 924	78 402 349	373 219 272	21,01
2014	320 468 812	93 928 477	414 397 288	22,67
2015	349 642 620	110 661 095	460 303 715	24,04
2016	379 137 780	130 175 931	509 313 711	25,56
2017	406 726 518	152 102 374	558 828 892	27,22
2018	428 293 691	177 083 417	605 377 108	29,25

Źródło: Cour de comptes, *Service des créances alimentaires. Qualité du traitement des demandes d'intervention et efficacité du recouvrement des créances. Rapport de la Cour des comptes transmis à la Chambre des représentants*, Bruxelles, juillet 2019, https://www.ccrek.be/sites/default/files/Docs/2019_28_ServiceCreancesAlimentaires.pdf.

²⁴ Cour de comptes, *Service des créances alimentaires. Qualité du traitement des demandes d'intervention et efficacité du recouvrement des créances. Rapport de la Cour des comptes transmis à la Chambre des représentants*, Bruxelles, juillet 2019, https://www.ccrek.be/sites/default/files/Docs/2019_28_ServiceCreancesAlimentaires.pdf. [Urząd ds. Wierzytelności Alimentacyjnych, *Jakość rozpatrywania wniosków o interwencję i skuteczność egzekucji wierzytelności*, raport przedstawiony Izbie Reprezentantów przez Trybunał Obrachunkowy, Bruksela, lipiec 2019 r.].

²⁵ *Ibidem*, s. 42.

II. Analiza rozwiązań prawnych zapewniających egzekucję alimentów na rzecz dzieci w systemach prawnych Kanady, Francji, Włoch, Belgii

1. Kanada

1.1. Zagadnienia ogólne

Z uwagi na odrębności systemów prawnych w Kanadzie należy wyróżnić rozwiązania funkcjonujące we francuskojęzycznej prowincji Québec oraz na pozostałej części terytorium tego państwa.

W 1997 r. w Kanadzie wprowadzono prawo federalne zawierające wytyczne co do ustalania alimentów na dzieci (w tym tabele alimentacyjne), aby zapewnić sprawiedliwe i jednolite zasady określania ich wysokości w całym kraju w przypadku separacji lub rozwodu rodziców. Regulacje federalne zawarte są także w wydanych na podstawie ustawy o rozwodach²⁶ federalnych wytycznych dotyczących alimentów na dzieci²⁷.

Kwestie egzekwowania płatności alimentów natomiast pozostają regulowane przez prawo poszczególnych prowincji.

Na poziomie federalnym uregulowano również wspólne zasady, które mają pomagać prowincjom w egzekwowaniu alimentów na dzieci oraz w realizacji orzeczeń dotyczących rodzicielstwa poprzez umożliwienie dostępu do danych instytucji federalnych – takich jak Canada Revenue Agency (dalej: CRA) i Employment & Social Development Canada (dalej: ESDC) – w celu zlokalizowania rodziców niepłatących alimentów, weryfikacji dochodów i zajęcia świadczeń federalnych (np. zwrotu podatku) na potrzeby zabezpieczenia alimentów, co zapewnia sprawiedliwsze warunki dla rodzin po separacji. Regulacje te zawarte są w ustawie

²⁶ Divorce Act (R.S.C., 1985, c. 3 (2nd Supp.)); <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/D-3.4/>.

²⁷ Federal Child Support Guidelines (SOR/97-175); <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/regulations/SOR-97-175/index.html>. Wytyczne dotyczą alimentów ustalanych w związku z rozwodem. Dodatkowo obowiązuje prawo prowincjonalne, regulujące zasady ustalania alimentów pomiędzy rodzicami dzieci bez związku z ich rozwodem (Family Law Act, Ontario Regulation 391/97 Child Support Guidelines).

o pomocy w egzekwowaniu nakazów i porozumień rodzinnych²⁸ (FOAEAA) oraz ustawie o zajęciu, podziale i przekierowaniu emerytur²⁹ (GAPDA).

Pierwsza z tych ustaw umożliwia sądom i prowincjonalnym organom wykonawczym dostęp do określonych informacji federalnych w przypadku, gdy zobowiązany nie ujawnił dochodów, nie można go zlokalizować albo celowo ukrywa informacje finansowe. Na podstawie tej ustawy agencja prowincjonalna zajmująca się egzekucją alimentów może mieć dostęp do takich danych federalnych, jak dane podatkowe z Kanadyjskiej Agencji Podatkowej oraz Ministerstwa Zatrudnienia i Rozwoju Społecznego Kanady. Celem ustawy jest usprawnienie wyszukiwania osób, ustalania alimentów i wykorzystywania zasobów federalnych do ich egzekwowania, poprawiając dostęp do wymiaru sprawiedliwości i zmniejszając ubóstwo dzieci.

Kluczowe zagadnienia uregulowane tą ustawą to:

- 1) udostępnianie informacji w celu ustalenia wysokości alimentów lub lokalizacji dłużnika – umożliwia urzędnikom sądowym/egzekucyjnym korzystanie z informacji z federalnych baz danych podatkowych (CRA) czy z Ministerstwa Społecznego Rozwoju i Zatrudnienia Kanady (ESDC) w celu znalezienia osób naruszających przepisy o alimentach lub ustalenia dochodu na potrzeby obliczenia alimentów (dostęp do adresów, danych o dochodach, historii zatrudnienia);
- 2) zajmowanie środków pieniężnych należnych zobowiązanemu od rządu Kanady (np. zwrotu podatku i innych świadczeń) w celu zaspokojenia należnych alimentów;
- 3) możliwość zawieszania lub odmowy wydania licencji federalnej lub dokumentu (np. paszportu, licencji pilota, uprawnień członków załóg statków i pilotów morskich) osobie, która zalega z alimentami w sposób stały (więcej niż trzy płatności na kwotę powyżej 3000 CAD), gdy podjęte przez służby prowincji działania w zakresie ich egzekucji okazały się bezskuteczne; w przypadku, gdy zobowiązana osoba jest posiadaczem danego dokumentu, po jego zawieszeniu jest zobowiązana zwrócić go niezwłocznie pod rygorem ukarania grzywną do 5000 CAD lub karą pozbawienia wolności do 6 miesięcy, lub obiema tymi karami łącznie;
- 4) współpraca federalno-prowincjonalna – ułatwia zawieranie porozumień między władzami federalnymi i prowincjonalnymi w celu ujednoliconego egzekwowania prawa.

Poniżej omówiono zasady egzekwowania alimentów zgodnie z prawem prowincjonalnym – na podstawie przepisów obowiązujących w najbardziej zaludnionych anglojęzycznych prowincjach Kanady (Ontario i Kolumbii Brytyjskiej), opartych na systemie prawnym *common law* w odróżnieniu od prowincji Quebec, gdzie obowiązuje system *civil code*.

W obu tych prowincjach alimenty na dzieci ustalane są w drodze umowy między rodzicami albo w drodze orzeczenia sądu. Zarówno umowa, jak i orzeczenie sądowe podlega rejestracji

²⁸ Family Orders and Agreements Enforcement Assistance Act (R.S.C., 1985, c. 4 (2nd Supp.)).

²⁹ Garnishment, Attachment and Pension Diversion Act (R.S.C., 1985, c. G-2).

w agencji prowadzonej przez rząd prowincji i zajmującej się egzekwowaniem obowiązków alimentacyjnych, której działanie opiera się na prawie federalnym oraz aktach prawnych prowincji. Agencja nie ma uprawnień do zmiany wysokości alimentów ustalonych sądownie lub w drodze umowy stron.

Każda prowincja prowadzi własny Program Egzekwowania Alimentów (*Maintenance Enforcement Program – MEP*).

W Ontario egzekwowaniem alimentów zajmuje się Biuro ds. Odpowiedzialności Rodzinnej (FRO)³⁰, a w Kolumbii Brytyjskiej – Agencja ds. Alimentów Rodziny (BCFMA)³¹, zwane dalej „agencjami”.

Agencje prowadzone przez prowincje rejestrują umowę rodziców dotyczącą alimentów dla dzieci albo orzeczenie sądu ustalające obowiązki alimentacyjne i na ich podstawie zajmują się ściąganiem (prowadzeniem egzekucji) od zobowiązanego kwot należnych na mocy nakazu lub umowy alimentacyjnej, a także ściąganiem wszelkich zaległości i wydatków specjalnych lub nadzwyczajnych, jeśli uprawniony o nie występuje. Po zarejestrowaniu w agencji umowy lub orzeczenia sądu będącego podstawą płatności alimentów alimenty od zobowiązanego do uprawnionego przekazywane są za pośrednictwem tej prowincjonalnej agencji. Zadaniem agencji w przypadku, gdy zobowiązany unika płatności, jest zastosowanie odpowiednich środków administracyjnych w celu zmuszenia zobowiązanego do realizowania jego obowiązku. Środkami tymi są: zajęcie kont bankowych, zwrotów podatku, świadczeń rządowych (zasiłki rodzinne), emerytur federalnych; zawieszenie prawa jazdy; zatrzymanie lub odmowa wydania paszportu; zgłoszenie do biura informacji kredytowej; zajęcie majątku.

1.2. Egzekwowanie alimentów w prowincji Kolumbia Brytyjska

W Kolumbii Brytyjskiej poszczególne płatności alimentów są odnotowywane przez agencję i przekazywane do uprawnionego, zazwyczaj tego samego dnia³². W przypadku braku realizowania płatności zobowiązany jest namawiany przez agencję do zawarcia porozumienia płatniczego. Jeśli jednak zobowiązany nie zawiera takiego porozumienia i nie reguluje alimentów (spóźnia się z terminem płatności, nie udało się z nim dojść do porozumienia w sprawie dobrowolnej płatności, nie odpowiada na próby kontaktu przez agencję), to agen-

³⁰ Family Responsibility Office, Ontario Regulation 114/99. Family Law Rules: <https://www.ontario.ca/laws/regulation/990114>, oraz platforma do obsługi płatności alimentów: <https://www.ontario.ca/page/paying-and-receiving-child-and-spousal-support>.

³¹ Family Maintenance Agency, Family Maintenance Enforcement Act [RSBC 1996], Chapter 127: https://www.bclaws.gov.bc.ca/civix/document/id/complete/statreg/96127_01, oraz platforma do obsługi płatności alimentów: <https://www.bcfma.ca/>.

³² <https://www.bcfma.ca/paying-or-receiving-support/>.

cja wybiera indywidualnie dostosowane działania windykacyjne, odpowiednie ze względu na osobę dłużnika: zajęcie wierzytelności i zabezpieczenie na majątku osobistym dłużnika, zawieszenie uprawnień i odmowa wydania dokumentów lub licencji federalnych i prowincjonalnych, działania sądowe.

1.2.1. Zajęcie wierzytelności i zabezpieczenie na majątku osobistym dłużnika

Zajęcie wierzytelności i zabezpieczenie na majątku osobistym dłużnika alimentacyjnego mogą przybrać jedną z poniższych postaci:

- zajęcia: wynagrodzenia, premii, prowizji u pracodawcy, świadczenia odszkodowawczego za wypadek przy pracy, świadczenia z tytułu niezdolności do pracy (niepełnosprawności), renty, dochodów z wynajmu, kont bankowych, roszczenia z tytułu odszkodowań z ubezpieczeń prowincjonalnych; podmiot zobowiązany do płatności za dłużnika, po otrzymaniu zawiadomienia o zajęciu od agencji, ma obowiązek udzielenia jej odpowiedzi; zawiadomienie obowiązuje przez okres 5 lat, w czasie którego płatnik ma realizować zajęcie i przekazywać środki należne dłużnikowi bezpośrednio do agencji;
- zajęcia należności przysługujących od rządu federalnego (25% zasiłku dla bezrobotnych, 100% zwrotu podatku, płatności z kanadyjskiego planu emerytalnego);
- zastawu na majątku osobistym dłużnika - ruchomościach takich, jak samochód, motorówka, dom prefabrykowany; w przypadku sprzedaży ruchomości zaległości są spłacane z kwoty sprzedaży;
- wpisu hipoteki na nieruchomości będącej własnością dłużnika, a w przypadku jej sprzedaży uzyskana kwota jest przekazywana do agencji na poczet zaległych lub przyszłych alimentów; hipoteka może być ustanowiona na zabezpieczenie wyłączenie przyszłych alimentów, nawet jeśli dłużnik nie opóźnia się z płatnościami.

1.2.2. Zawieszenie uprawnień i odmowa wydania dokumentów lub licencji federalnych i prowincjonalnych

Agencja zwraca się do instytucji federalnych lub prowincjonalnych o odmowę wydania dokumentów lub licencji lub ich przedłużenia. Środki te są stosowane jako ostateczna konieczność, gdy: dłużnik zalega z kwotą ponad 3000 CAD, inne środki zmuszenia do zapłaty okazały się nieskuteczne, nie można liczyć na dobrowolną płatność lub dłużnik nie odpowiada na próby kontaktu przez agencję. Przed zastosowaniem tego środka agencja wysyła do dłużnika zawiadomienia o zamiarze zawieszenia licencji lub dokumentów, ma obowiązek dwukrotnie powiadomić go o tym, że zalega on z płatnościami, skutkiem czego będzie zawieszenie licencji lub dokumentów, oraz współpracować z nim w celu doprowadzenia do dobrowolnych płatności. Środki te dotyczą:

- odmowy wydania paszportu, licencji pilota, uprawnień członków załóg statków i pilotów morskich albo ich zawieszenia, które obowiązują do czasu uregulowania zaległości alimentacyjnej przez dłużnika;
- odmowy wydania lub odnowienia prawa jazdy;
- odmowy wydania lub odnowienia corocznej rejestracji pojazdu (licencji na tablice rejestracyjne) będącego własnością dłużnika, co oznacza brak możliwości ubezpieczenia pojazdu i poruszania się nim; agencja, jako warunek wycofania wniosku o zawieszenie prawa jazdy lub odnowienie rejestracji pojazdu, może zażądać złożenia odpowiedniej kwoty pieniężnej do depozytu sądowego na poczet zabezpieczenia przyszłych alimentów;
- zajęcia wygranej w loterii organizowanej przez prowincję.

1.2.3. Działania sądowe

Działania sądowe mogą przybrać jedną z poniższych postaci:

- 1) wniosku agencji do sądu o wezwanie dłużnika w celu stawienia się w sądzie i wyjaśnienia przyczyn braku płatności; sąd decyduje, czy zaległe alimenty mają zostać spłacone jednorazowo, czy w ratach, a także może orzec karę pozbawienia wolności w przypadku braku płatności; dłużnik zobowiązany jest do złożenia oświadczenia majątkowego (oświadczenia finansowego), a jeśli tego nie zrobi, może być ukarany karą 5000 CAD na rzecz uprawnionego; jeżeli dłużnik nie stawia się na rozprawie, sąd może wydać nakaz zaoczny lub nakaz aresztowania płatnika;
- 2) wysłuchania przed sądem przed zarządzeniem kary pozbawienia/ograniczenia wolności; jeśli dłużnik nie zapłaci alimentów zgodnie z nakazem zaocznym, agencja może wszcząć postępowanie nakazujące mu ponowne stawienie się w sądzie; sąd po rozpoznaniu sytuacji dłużnika i przyczyn braku płatności decyduje, czy powinien on trafić do więzienia, czy też nakaz dotyczący płatności alimentów powinien zostać zmieniony; jeżeli dłużnik nie stawia się ponownie w sądzie, sąd wydaje nakaz jego aresztowania;
- 3) pozwu do sądu przeciwko korporacji (spółce), której dłużnik jest właścicielem lub większościowym udziałowcem, w celu ustalenia jej solidarnej odpowiedzialności za płatność alimentów razem z dłużnikiem; po uzyskaniu nakazu sądowego przeciwko korporacji, jeśli płatności alimentacyjne nie są nadal uiszczane, agencja może dokonać zajęcia rachunku bankowego spółki albo zająć aktywa spółki (zastaw, hipoteka); wszczynając postępowanie egzekucyjne przeciwko spółce, agencja albo sąd musi rozważyć, czy w wyniku postępowania egzekucyjnego powstaje lub powstanie istotne ryzyko dla dalszej wypłacalności przedsiębiorstwa, a jeżeli ryzyko takie powstało lub powstanie, należy postępować w sposób, który – zdaniem agencji lub sądu – zmniejszy to ryzyko i umożliwi skuteczne egzekwowanie alimentów;

- 4) wyznaczenia przez sąd zarządcy majątku dłużnika na wniosek wierzyciela lub agencji;
- 5) sądowego zakazu rozporządzania lub trwonienia majątku przez dłużnika – na wniosek wierzyciela alimentacyjnego lub agencji, gdy sąd dojdzie do przekonania, że dłużnik prawdopodobnie uniknie lub utrudni wykonanie nakazu alimentacyjnego poprzez rozporządzanie majątkiem lub jego trwonienie.

1.3. Egzekwowanie alimentów w prowincji Ontario

W Ontario egzekwowaniem alimentów zajmuje się Biuro ds. Odpowiedzialności Rodzinnej (FRO), które działa na mocy ustawy o egzekwowaniu alimentów i zaległości alimentacyjnych z 1996 r. (FRSAEA)³³. Agencja pomaga w egzekwowaniu alimentów na dzieci poprzez zajęcie wynagrodzenia, zajęcie zwrotu podatku i innych płatności federalnych oraz zawieszenie prawa jazdy i paszportu. Agencja działa jako pośrednik, tj. odbiera płatności alimentacyjne i przekazuje je do uprawnionych. Po otrzymaniu płatności, zazwyczaj w ciągu jednego lub dwóch dni roboczych, agencja przesyła ją uprawnionemu³⁴. Agencja może również wszczynać postępowania sądowe. Sądowy nakaz alimentacyjny jest automatycznie rejestrowany przez agencję. Za zgodą dłużnika i uprawnionego możliwe są wycofanie przekazywania płatności alimentacyjnych za pośrednictwem agencji i dokonywanie ich bezpośrednio pomiędzy stronami.

Agencja nie dokonuje płatności alimentów na rzecz uprawnionego, jeśli zobowiązany ich nie uiścił do agencji, nie może zmieniać treści orzeczenia alimentacyjnego ani treści kontraktu alimentacyjnego i kwot alimentów oraz nie może angażować się w sprawy związane z opieką nad dzieckiem. Egzekucji za pośrednictwem agencji podlegają orzeczenia sądowe oraz umowy alimentacyjne zarejestrowane przez sąd³⁵.

1.3.1. Środki egzekucyjne

1.3.1.1. Zajęcie wynagrodzenia lub innych świadczeń

Na podstawie sądowego nakazu płatności alimentów agencja dokonuje zawiadomienia pracodawcy lub innych świadczeniodawców na rzecz zobowiązanego o dokonaniu zajęcia wynagrodzenia i świadczeń oraz jego zakresie. Do czasu zrealizowania zajęcia przez pracodawcę (świadczeniodawcę) dłużnik zobowiązany jest samodzielnie dokonywać płatności alimentów do agencji. Osoby prowadzące działalność na własny rachunek, bezrobotne lub nieotrzymujące regularnych wynagrodzeń muszą samodzielnie wpłacać alimenty do agencji.

³³ Family Responsibility and Support Arrears Enforcement Act, 1996, S.O. 1996, c. 31, <https://www.ontario.ca/laws/statute/96f31>.

³⁴ <https://www.ontario.ca/page/paying-and-receiving-child-and-spousal-support#section-0>.

³⁵ <https://www.ontario.ca/page/child-and-spousal-support#section-0>.

1.3.1.2. Zawieszenie prawa jazdy

W przypadku niewykonania nakazu alimentacyjnego zarejestrowanego w agencji może ona doręczyć zobowiązanemu pierwsze zawiadomienie, informując go, że jego prawo jazdy może zostać zawieszona, chyba że w ciągu 30 dni od dnia doręczenia pierwszego zawiadomienia:

- zawrze porozumienie, uznane również przez agencję, co do zakresu wykonania nakazu alimentacyjnego i spłaty zaległości należnych na mocy nakazu alimentacyjnego;
- uzyska sądowy nakaz powstrzymania się od płacenia alimentów i złoży go w agencji lub
- uiszczy wszystkie zaległości wynikające z orzeczenia o alimentach.

Po ostatecznym powiadomieniu dłużnika agencja może nakazać zawieszenie jego prawa jazdy w rejestrze pojazdów, jeżeli w ciągu 15-dniowego okresu wskazanego w ostatecznym zawiadomieniu lub w dowolnym momencie w ciągu 24-miesięcznego okresu wskazanego w ostatecznym zawiadomieniu dłużnik:

- nie przestrzega zobowiązań wynikających z porozumienia zawartego z agencją co do regulowania płatności lub warunków wynikających ze zmiany nakazu alimentacyjnego lub
- nie zapłaci wszystkich zaległości wynikających z nakazu alimentacyjnego.

Przywrócenie prawa jazdy następuje na podstawie polecenia agencji skierowanego do rejestru pojazdów, jeżeli dłużnik m.in. uiszcza wszystkie zaległości wynikające z wszystkich orzeczeń o alimentach, przestrzega warunków porozumienia zawartego z agencją w odpowiedzi na pierwsze zawiadomienie, a także wówczas, gdy orzeczenie o alimentach zostało cofnięte albo utrzymanie zawieszenia byłoby nadmiernym środkiem.

1.3.1.3. Złożenie przez dłużnika sprawozdania dotyczącego stanu majątkowego na wezwanie agencji

Agencja może zażądać, aby dłużnik, który zalega z płacaniem alimentów, wypełnił i dostarczył sprawozdanie finansowe w formie określonej przepisami prawa wraz z dowodem uzyskiwanego dochodu w terminie 15 dni. Dłużnik zobowiązany jest korygować swoje sprawozdanie, jeśli podane dane były niekompletne lub błędne, w terminie 10 dni od dnia, kiedy to stwierdził. Ponadto agencja może żądać również składania przez dłużnika sprawozdań w ciągu dowolnego 6-miesięcznego okresu. Jeśli dłużnik nie złoży sprawozdania, agencja może wnioskować do sądu o nakazanie dłużnikowi złożenia sprawozdania finansowego.

1.3.1.4. Złożenie przez dłużnika sprawozdania dotyczącego stanu majątkowego na wezwanie sądu

Na wniosek agencji lub uprawnionego sąd wzywa dłużnika, który nie wykonuje płatności zgodnie z nakazem alimentacyjnym, do stawienia się w sądzie i wyjaśnienia przyczyn braku

płatności wraz ze zobowiązaniem do złożenia agencji sprawozdania finansowego i dowodu dochodów. Jeśli rozprawa jest zaoczna, to w przypadku braku innych dowodów, domniemywa się, że dłużnik ma zdolność do zapłaty zaległości i dokonywania kolejnych płatności zgodnie z nakazem płatności, a zestawienie zaległości sporządzone przez agencję uważa się za prawidłowe w odniesieniu do zaległości narastających w momencie złożenia nakazu w agencji.

1.3.1.5. Złożenie przez osoby powiązane finansowo z dłużnikiem sprawozdania dotyczącego ich stanu majątkowego i orzeczenie wobec tych osób nakazu sądowego

Jeżeli dłużnik, który nie reguluje alimentów, nie stawia się w sądzie, na wniosek agencji lub uprawnionego sąd może nakazać osobie, którą uznaje za powiązaną finansowo z dłużnikiem, złożenie sprawozdania finansowego i wszelkich innych koniecznych dokumentów. Sąd może zarządzić dodanie osoby powiązanej finansowo z dłużnikiem jako strony do postępowania wówczas, gdy jest przekonany, że doszło do zabezpieczenia aktywów lub dochodów dłużnika w taki sposób, że nie jest możliwe wykonanie nakazu alimentacyjnego.

Wobec takiej osoby sąd może wydać, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności, w tym cel i skutek transakcji oraz korzyść lub oczekiwaną korzyść z nich płynącą dla dłużnika, dowolne zarządzenie co do wysokości wartości chronionych aktywów lub dochodów. Agencja może egzekwować nakaz alimentacyjny wobec osoby ustalonej przez sąd jako powiązanej finansowo z dłużnikiem na tych samych zasadach co wobec dłużnika.

1.3.1.6. Aresztowanie dłużnika

Sąd może wydać nakaz aresztowania dłużnika, jeśli nie złoży on sprawozdania finansowego lub nie stawia się na wezwanie sądu, a także wówczas, gdy istnieje podejrzenie, że ucieknie poza granice prowincji, i gdy są uzasadnione obawy, że będzie uchylał się od płatności.

1.3.2. Inne środki stosowane przez sąd rodzinny

Innymi środkami, które mogą być stosowane przez sąd rodzinny, są:

- rozłożenie na raty, zezwolenie na jednorazowe lub ryczałtowe płatności, co nie oznacza zwolnienia z długu;
- nakazanie złożenia wniosku o zmianę orzeczenia o alimentach;
- ustanowienie zabezpieczenia w formie określonej przez sąd na poczet zaległości i kolejnych płatności;
- nakazanie składania okresowych sprawozdań sądowi, agencji lub osobie wskazanej w zarządzeniu;
- zobowiązanie przekazywania sądowi, agencji lub osobie wskazanej w zarządzeniu szczegółowych informacji o każdej przyszłej zmianie adresu lub zatrudnienia niezwłocznie po jej wystąpieniu;

- pozbawienie wolności w sposób ciągły lub okresowy do upływu okresu określonego w nakazie, który nie może być dłuższy niż 180 dni, lub do czasu uregulowania zaległości, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej;
- w przypadku niewykonania jakiejkolwiek płatności zarządzonej przez sąd w ramach stosowanych środków egzekucyjnych – kara pozbawienia wolności ciągła lub okresowa do upływu okresu określonego w zarządzeniu, który nie może być dłuższy niż 180 dni, lub do czasu dokonania płatności, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej;
- wydanie nakazu ograniczającego rozporządzanie majątkiem lub jego trwonienie, które może utrudniać lub uniemożliwiać wykonanie nakazu alimentacyjnego lub nakazu potrącania alimentów.

1.3.3. Pozostałe środki

Pozostałymi środkami ochrony prawnej, które mogą służyć zabezpieczeniu lub egzekwowaniu roszczeń alimentacyjnych, są:

- 1) wpis hipoteki na nieruchomości – nakaz alimentacyjny może zostać zarejestrowany, we właściwym urzędzie prowadzącym rejestr gruntów, na nieruchomości dłużnika, a po rejestracji zobowiązanie wynikające z nakazu staje się obciążeniem nieruchomości;
- 2) zastaw na majątku dłużnika – na wniosek agencji lub uprawnionego możliwe jest zabezpieczenie całego majątku osobistego dłużnika, będącego jego własnością w chwili dokonywania zabezpieczenia lub przez niego posiadanego albo nabytego później na poczet należności alimentacyjnych;
- 3) zajęcie wygranych na loterii – agencja i organizator loterii przekazują sobie nawzajem informacje dotyczące identyfikacji dłużników, szczegóły ich zobowiązań alimentacyjnych oraz dane laureatów nagród; organizator loterii dokonuje potrącenia z nagrody kwoty zaległości na rzecz agencji;
- 4) sankcje karne obejmujące karę grzywny do kwoty 10 000 CAD, która może być nałożona m.in. na:
 - dłużnika, który nie informuje o zmianie swoich danych kontaktowych, zaprzestaniu płatności, nie składa sprawozdań finansowych na żądanie agencji,
 - świadczeniodawcę dłużnika (pracodawcę), który nie dokonuje potrąceń po otrzymaniu zajęcia od agencji, nie informuje agencji o zaprzestaniu płatności;
- 5) oprócz uprawnień dotyczących obrazy sądu – kara grzywny lub pozbawienie wolności (lub te obie kary) za każde umyślne zlekceważenie lub sprzeciwianie się procedurom, zasadom lub zarządzeniom wydanym przez sąd na podstawie obowiązującej w prowincji Ontario ustawy o odpowiedzialności rodzinnej i egzekwowaniu zaległych alimentów, jednak grzywna nie może przekroczyć 10 000 CAD, a pozbawienie wolności nie może trwać dłużej niż 90 dni.

1.4. Egzekwowanie alimentów w prowincji Québec

1.4.1. Uwagi ogólne

Québec jako pierwszy wprowadził rozwiązania przyczyniające się do skuteczności egzekucji alimentów, a zarazem wspierające rodziny z jednym rodzicem. Rozwiązania te następnie stały się inspiracją dla państw europejskich, takich jak Francja czy Belgia, które zdecydowały się przyjąć podobny model efektywności ściągania alimentów i zabezpieczenia podstaw bytowych małoletnich. Ustawa ułatwiająca płatność alimentów³⁶ (dalej: u.p.a.) została uchwalona w 1995 r. Alimenty zasądzone wyrokiem sądu podlegają automatycznie zasadom wskazanym w tej ustawie. Analogicznie traktowane są ugoda i wspólne oświadczenie o rozwiązaniu związku cywilnego (*transaction et une déclaration commune de dissolution d'une union civile*), złożone przed notariuszem, o ile ugoda to przewiduje i została doręczona właściwemu ministrowi, albo na udokumentowany wniosek wierzyciela w przypadku braku płatności alimentów.

Alimenty podlegają corocznej, automatycznej waloryzacji; jej poziom można ustalić na podstawie łatwo dostępnych danych³⁷. Natomiast w przypadku, gdy zachodzi konieczność modyfikacji wysokości alimentów z uwagi na zmianę sytuacji ekonomicznej rodziców lub szczególne potrzeby finansowe dziecka, nie ma konieczności występowania do sądu – w tym zakresie działa ustanowiony Administracyjny Urząd Korygowania Alimentów (*Service administratif de rajustement des pensions alimentaires pour enfants, SARPA*).

Dłużnik zobowiązany jest wpłacać należną kwotę alimentów na rachunek skarbu państwa – Ministra Finansów i Dochodu, na rzecz wierzyciela alimentów³⁸. Może on zostać zwolniony z obowiązku regulowania alimentów zgodnie z postanowieniami ustawy albo tylko za zgodą sądu w przypadku, gdy dłużnik ustanowi specyficzne zabezpieczenie, określane jako *fiducie*³⁹, gwarantujące zapłatę alimentów, albo na zgodny wniosek obu stron, jeżeli nie budzi wątpliwości co do tego, że został wyrażony w warunkach swobody oświadczenia woli, a dłużnik udzielił zabezpieczenia gwarantującego zapłatę alimentów za jeden miesiąc⁴⁰. Na zgodny wniosek stron sąd może również czasowo zawiesić obowiązek dokonywania płatności na rachunek skarbu państwa i zezwolić na płatność bezpośrednio do rąk wierzyciela⁴¹.

³⁶ Loi facilitant le paiement des pensions alimentaires, Légis Québec, 1995, c.18

³⁷ <https://www.revenuquebec.ca/fr/pensions-alimentaires/sinformer-sur-les-pensions-alimentaires/indexation-de-la-pension-alimentaire/>.

³⁸ Art. 1 u.p.a.

³⁹ Rodzaj funduszu powierniczego składników majątkowych przeznaczonych na zaspokojenie określonego celu, który fiducjariusz zobowiązuje się utrzymywać i zarządzać nim (<https://www.revenuquebec.ca/fr/entreprises/cycle-de-vie/demarrer-une-entreprise/incidence-du-choix-de-la-forme-juridique-dune-entreprise-sur-ses-obligations-fiscales/fiducie/>).

⁴⁰ Art. 3 u.p.a.

⁴¹ Art. 3.1 u.p.a.

1.4.2. Procedura płatności alimentów w ramach systemu rządowego

Po wydaniu wyroku zasądającego alimenty sekretarz sądowy sporządza i przekazuje właściwemu ministrowi informacje o:

- dacie wymagalności alimentów;
- kwocie zaległości, o ile występuje;
- wskaźniku indeksacji alimentów, o ile został wskazany w wyroku,

oraz inne informacje przewidziane w rozporządzeniu⁴².

Każdy wyrok zasądający alimenty jest wpisywany do rejestru alimentów, prowadzonego przez Ministerstwo Sprawiedliwości prowincji Québec.

Po otrzymaniu dokumentów przekazanych przez sąd Minister Finansów zawiadamia dłużnika o sposobie płatności, a dłużnik w terminie 10 dni może wystąpić o zmianę sposobu ściągania alimentów⁴³. Alimenty są bowiem ściągane w drodze zajęcia dochodów lub nakazu zapłaty albo przy zastosowaniu obu tych środków. Nakaz zapłaty ma zastosowanie w szczególności w przypadku osób prowadzących indywidualną działalność gospodarczą. W przypadku braku zapłaty alimentów w terminie wymagalności minister może dokonać wpisu hipoteki ustawowej na majątku dłużnika⁴⁴.

Artykuł 13 u.p.a. nakłada na każdego, kto zatrudnia dłużnika alimentacyjnego, obowiązek przekazywania informacji niezbędnych dla realizacji celów tej ustawy.

1.4.3. Zajęcie wynagrodzenia za pracę

Jeżeli alimenty są ściągane w drodze zajęcia wynagrodzenia, a podmiot zatrudniający dłużnika oświadczy, że dłużnik nie uzyskuje wynagrodzenia albo że uzyskiwane przez dłużnika wynagrodzenie jest znacząco niższe od dochodzonej kwoty alimentów, minister może dokonać oszacowania usług świadczonych przez dłużnika na rzecz pracodawcy i określić wynagrodzenie (*fixer une juste rémunération*), które zostanie przyjęte jako wypłacane okresowo dłużnikowi i jako takie będzie stanowiło podstawę określenia kwoty podlegającej zajęciu.

Dotyczy to również sytuacji, gdy uzasadnione będą przypuszczenia, że dłużnik jest zatrudniony przez podmiot, do którego skierowano zajęcie, mimo że podmiot ten zaprzecza faktowi zatrudniania dłużnika⁴⁵. Kwota podlegająca zajęciu jest określana w skomplikowany sposób, za pomocą arytmetycznych obliczeń dokonanych na podstawie art. 698 kanadyjskiego Kodeksu postępowania cywilnego (*Code de procédure civile*, C.p.c.K.). Składniki majątku niepodlegające zajęciu określa art. 696 C.p.c.K.

⁴² Art. 6 u.p.a.

⁴³ Art. 8 i 9 u.p.a.

⁴⁴ Art. 10 u.p.a.

⁴⁵ Art. 14 u.p.a.

1.4.4. Nakaz zapłaty

Nakaz zapłaty jest wystawiany:

- w przypadku braku należności, które mogłyby podlegać zajęciu;
- co do części niepokrytej z zajęcia wynagrodzenia za pracę;
- na wniosek dłużnika, który otrzymuje świadczenia okresowe, o ile nie posiada on zaległości w płatności alimentów.

W tych przypadkach dłużnik powinien dać zabezpieczenie płatności alimentów i je utrzymywać, z wyjątkiem sytuacji, gdy otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych⁴⁶. Zabezpieczenie powinno gwarantować zapłatę alimentów za jeden miesiąc⁴⁷.

1.4.5. Wypłata środków

Kwoty alimentów, wraz z ewentualnymi zaległościami, są wypłacane wierzycielowi dwa razy w miesiącu. Wierzycielowi może być także wypłacana kwota zaliczki na poczet alimentów w wysokości nieprzekraczającej 1000 CAD przez okres nie dłuższy niż trzy miesiące. Wysokość zaliczki może zostać podwyższona przez rząd. Kwota udzielonej zaliczki na poczet alimentów jest następnie ściągana od dłużnika alimentów⁴⁸.

W prowincji Québec działa także, w ramach Agencji Dochodów (l'Agence du revenu), Fundusz Alimentacyjny (le Fonds des pensions alimentaires), ustanowiony na podstawie art. 38 powołanej ustawy. Na fundusz ten wpłacane są m.in.:

- kwoty pobierane od dłużników alimentacyjnych na podstawie wyżej wymienionej ustawy;
- kwoty wpłacane tytułem zabezpieczenia;
- zaliczki wpłacane przez Ministra Finansów;
- odsetki od zgromadzonych kwot.

1.4.6. Przymusowe ściągnięcie alimentów

Egzekucja kwot od dłużnika alimentów na podstawie ustawy odbywa się według zasad określonych w księdze VIII Kodeksu postępowania cywilnego (rozdział C-25.01), z zastrzeżeniem szczególnych zasad przewidzianych w ustawie. Ponadto minister może zawrzeć z dłużnikiem alimentacyjnym porozumienie o spłacie rozłożonej na określony czas, także dłuższy niż rok. Minister działa jako organ egzekucji na rzecz organu albo na rzecz wierzyciela alimentów – w tym przypadku może wykonywać uprawnienia przysługujące wierzycielowi. W celu zajęcia i egzekucji z ruchomości i nieruchomości minister powie-

⁴⁶ Art. 26 u.p.a.

⁴⁷ Art. 30 u.p.a.

⁴⁸ Art. 36 u.p.a.

rza egzekucję komornikowi, jednak jest zwolniony od wszelkich kosztów z tego tytułu⁴⁹. W ramach egzekucji należnych od dłużników kwot, na podstawie ustawy o ułatwieniach płatności alimentów, można przejąć i zbyć majątek dłużnika, nawet jeżeli jest on przedmiotem sprzedaży w procedurze sądowej lub poza nią⁵⁰. Jeżeli dłużnikowi przysługują należności od organów administracji publicznej, również podlegają one zajęciu na poczet egzekucji alimentów⁵¹.

Minister może także skierować pisemne wezwanie do osoby, która w związku istniejącym zobowiązaniem jest lub będzie zobowiązana do zapłaty dłużnikowi alimentacyjnemu określonej kwoty, aby wpłaciła jej całość lub część na rachunek organu z chwilą, w której stanie się ona wymagalna.

Analogicznie jest w przypadku zapłaty na rzecz wierzyciela posiadającego zabezpieczenie ustanowione przez dłużnika alimentów lub cesjonariusza wierzytelności przelanej przez tego dłużnika, jeżeli płatność ta, gdyby nie istniało zabezpieczenie lub cesja wierzytelności, byłaby należna dłużnikowi alimentacyjnemu⁵².

1.4.7. Środki o charakterze sankcji

Z dniem 1 stycznia 2026 r. wejdzie w życie przepis art. 54.1 u.p.a., w myśl którego w przypadku, gdy zaległości w płatności alimentów obejmują co najmniej 6 miesięcy, minister po zawiadomieniu dłużnika, w terminie 30 dni od daty doręczenia tego zawiadomienia, może zwrócić się do właściwej instytucji o zatrzymanie prawa jazdy dłużnika. Na podstawie tego środka dłużnik – w przypadku, gdy nie posiada prawa jazdy – nie będzie mógł starać się o jego uzyskanie. Środki te będą utrzymywane do czasu całkowitej spłaty zaległości przez dłużnika.

Zgodnie z przepisami art. 55 i n. u.p.a. minister może zlecić kontrolę w ramach egzekucji należności przysługujących od dłużnika alimentacyjnego. Kontroler ma prawo otrzymywać i przeglądać wszelkie dokumenty.

Artykuły 67 i n. u.p.a. zawierają przepisy karne. Karze grzywny od 800 do 10 000 CAD podlega osoba zobowiązana do wypłacania dłużnikowi świadczeń periodycznych, jeżeli nie dokonuje wstrzymania albo nie przekazuje kwot należnych na podstawie art. 19 ustawy, albo nie udziela informacji, o których mowa w art. 13 i art. 21 u.p.a., albo udziela fałszywych informacji, bądź osoba, która utrudnia dokonanie kontroli kontrolerowi wyznaczonemu przez ministra (naruszenie art. 57 i art. 57.1 u.p.a.).

⁴⁹ Art. 47.1 u.p.a.

⁵⁰ Art. 52 u.p.a.

⁵¹ Art. 53 u.p.a.

⁵² Art. 48 u.p.a.

1.4.8. Inne środki cywilne

Jeżeli wierzyciel alimentacyjny nie chce korzystać ze zinstytucjonalizowanej pomocy rządowej, może samodzielnie podjąć działania w celu wyegzekwowania należnych alimentów. W takim przypadku musi zwrócić się do komornika (*huissier*), który może prowadzić egzekucję poprzez zajęcie wynagrodzenia za pracę, zajęcie i sprzedaż egzekucyjną ruchomości i nieruchomości dłużnika.

Niewykonywanie prawomocnego wyroku, w tym także uchylanie się od płacenia zasądzonych alimentów, może zostać uznane za obrazę wymiaru sprawiedliwości (*outrage au tribunal*). Czyn taki podlega karze grzywny do 10 000 CAD i karze ograniczenia wolności w postaci obowiązku wykonywania prac społecznie użytecznych, a w przypadku dalszego nierespektowania orzeczeń – karze pozbawienia wolności do roku. Postępowanie w tej sprawie jest prowadzone według przepisów o postępowaniu uproszczonym, a wykonanie kar odbywa się według przepisów Kodeksu postępowania karnego⁵³.

1.4.9. Środki prawnokarne

Artykuł 218 kanadyjskiego Kodeksu karnego (*Code pénal*, C.p.K.) sankcjonuje narażenie na niebezpieczeństwo dziecka do 10. roku życia. W zakres znamion tego czynu wchodzi również uchylanie się od alimentów. Przystępstwo to może zostać uznane albo za zbrodnię – wtedy podlega karze do 5 lat pozbawienia wolności, albo za występki – jest wówczas sądzony w postępowaniu uproszczonym.

2. Francja

2.1. Zagadnienia ogólne

Artykuł 371-2 francuskiego Kodeksu cywilnego (*Code civil*, C.c.) stanowi, że każde z rodziców przyczynia się do utrzymania i edukacji dzieci stosownie do swoich dochodów, dochodów drugiego z rodziców oraz potrzeb dziecka. Obowiązek ten nie ustaje z mocy prawa ani w przypadku utraty lub ograniczenia władzy rodzicielskiej, ani z chwilą uzyskania przez dziecko pełnoletności. W przypadku rozstania rodziców obowiązek ten realizuje się poprzez regularne świadczenie alimentacyjne (*pension alimentaire*) po stronie rodzica, któremu nie przyznano opieki nad dzieckiem (*parent non gardien*). Z art. 208 C.c. wynika, że alimenty są należne w zależności od zakresu potrzeb uprawnionego oraz sytuacji majątkowej zobowiązanego, co w praktyce oznacza, że obowiązek ten wygasa dopiero wówczas, gdy

⁵³ Art. 52–54 C.p.c.K.

dziecko uzyska niezależność finansową bądź obiektywną możliwość jej uzyskania. Zaznaczyć należy, że obowiązek alimentacyjny może być spełniany w pieniądzu albo w naturze, jednak wdrożone systemy zapobiegania niepłaceniu alimentów obejmują tylko świadczenia finansowe.

Obecna sytuacja w zakresie ściągalności alimentów jest kontynuacją pilotażowego programu zapoczątkowanego ustawą z dnia 4 sierpnia 2014 r.⁵⁴ na poziomie samorządów terytorialnych, a następnie prowadzonego jako program centralny na podstawie ustawy z dnia 21 grudnia 2015 r.⁵⁵ W kolejnych etapach rozszerzano zakres sytuacji obejmowanych tymi rozwiązaniami, najpierw w odniesieniu do orzeczeń sądów ustalających alimenty (od 1 marca 2022 r.), z wyjątkiem przypadków, w których oboje rodzice sprzeciwiali się temu bądź odmiennie stanowiło orzeczenie sądu, a następnie wszystkich przypadków, w których ustalono alimenty, również w odniesieniu do pozasądowych tytułów egzekucyjnych, w tym dotyczących rozwodów za porozumieniem stron (od 1 stycznia 2023 r.)⁵⁶.

Tytuły wykonawcze umożliwiające ściąganie alimentów, w tym także skorzystanie z pośrednictwa przy płatności należności alimentacyjnych w ramach administracyjnych sposobów egzekucji, wskazuje art. 373-2-2 C.c. i obecnie są to:

- 1) wyrok (*décision judiciaire*);
- 2) umowa zatwierdzona przed sądem (*convention homologuée par le juge*);
- 3) umowa rozwodowa lub umowa o separacji za porozumieniem stron (*convention de divorce/convention de séparation de corps par consentement mutuel*);
- 4) akt notarialny (*acte en forme authentique*);
- 5) umowa, której instytucja ds. świadczeń rodzinnych nadała charakter tytułu wykonawczego na podstawie art. L. 582-2 Kodeksu zabezpieczenia społecznego (*Code de sécurité sociale, CSS*);
- 6) ugoda zawarta w ramach polubownego rozwiązywania sporów (*transaction/accord issu d'une médiation, d'une conciliation ou d'une procédure participative*), podpisana przez pełnomocników stron (*avocats des parties*) i zaopatrzona w klauzulę wykonalności przez właściwy sekretariat sądu, na podstawie art. L.111-37 Kodeksu postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych (*Code de procédures civiles d'exécution*).

⁵⁴ Ustawa nr 2014-873 z dnia 4 sierpnia 2014 r. na rzecz równouprawnienia kobiet i mężczyzn, NOR: FVJX1313602L, Dz.Urz. RF nr 0179 z dnia 5 sierpnia 2014 r.

⁵⁵ Ustawa nr 2015-1702 z dnia 21 grudnia 2015 r. o finansowaniu zabezpieczenia społecznego na 2016 r., NOR: FCPX1523191L, Dz.Urz. RF nr 0296 z dnia 22 grudnia 2015 r.

⁵⁶ Na temat przeprowadzanych reform zob. m.in.: C. Rieubernet, *Extension de l'intermédiation financière des pensions alimentaires*, „Gazette du Palais, Petites Affiches” 2021, n° 89, s. 12 i n.; É. Biland, I. Sayn, *La pension alimentaire, un dispositif CLÉ pour la condition économique des familles monoparentales*, [in:] M.-C. Le Pape, C. Helfter, *Familles monoparentales. Conditions de vie, vécu et action publique*, La Documentation française, 2023, s. 141-158; https://shs.cairn.info/les-familles-monoparentales--9782111578159-page-141?site_lang=fr#s2n9.

2.2. Administracyjne sposoby zwiększania efektywności egzekucji alimentów na rzecz dzieci

2.2.1. Zachęty fiskalne

Jednym z rozwiązań na gruncie prawa podatkowego, które przyczyniają się do realizowania obowiązku alimentacyjnego, jest możliwość odliczenia świadczonych alimentów (w pieniądzu lub w naturze) od dochodu podlegającego opodatkowaniu w przypadku zadeklarowania takich świadczeń w deklaracji podatkowej. Kwota deklarowanych świadczeń ułatwia zatem obniżenie wysokości należnych podatków albo zmniejszenie progu dochodu, co daje możliwość uzyskania wyższych świadczeń socjalnych⁵⁷. Deklarowanie świadczeń alimentacyjnych (zarówno w pieniądzu, jak i w naturze) umożliwi również stosunkowo precyzyjne badania statystyczne, obejmujące m.in. takie dane, jak: średnia wysokość uzyskiwanych dochodów przez wypłacalnych dłużników alimentacyjnych; okres od rozstania się rodziców dziecka; zależność między wyprowadzeniem się z mieszkania rodziny a skłonnością do płacenia alimentów przez rodzica, któremu nie powierzono opieki nad dzieckiem; czy poziom dochodów rodzica będącego dłużnikiem alimentacyjnym w stosunku do dochodów rodzica, któremu powierzono opiekę nad dzieckiem⁵⁸.

2.2.2. Pośredniczenie w płatności alimentów (*intermédiation financière des pensions alimentaires*) i zasady działania Caisse d'allocations familiales – Agence de recouvrement et d'intermédiation des pensions alimentaires (ARIPA). Uwagi ogólne

Pośredniczenie w płatności alimentów jest mechanizmem wdrożonym na szczeblu państwowym w celu umożliwienia wypłacania alimentów na rzecz dzieci za pośrednictwem

⁵⁷ Natomiast alimenty otrzymywane przez rodzica sprawującego opiekę nad dzieckiem są wliczane do opodatkowanego dochodu. W projekcie ustawy budżetowej na 2026 r. podjęto próbę zmiany tego stanu rzeczy (art. 80 septies Generalnego kodeksu podatkowego, *Code général des impôts*, CGI), z uzasadnieniem, że brak usprawiedliwienia dla mechanizmu odliczania od podatku alimentów płaconych, a równocześnie „podwójnego karania” drugiego rodzica, najczęściej matki (Projekt ustawy budżetowej na 2026 r. nr 1906, https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/17/textes/l17b1906_projet-loi). Projekt ten do 13 grudnia 2025 r. nie został jeszcze przyjęty; <https://www.senat.fr/dossier-legislatif/pjlf2026.html>.

⁵⁸ R. Lardeux, *Un quart des parents non gardiens solvables ne déclarent pas verser de pension alimentaire à la suite d'une rupture de Pacs ou d'un divorce*, Direction de la recherche, des études, de l'évaluation et des statistiques, „Études & Résultats” 2021, n° 1179, janvier, s. 1–8; <https://drees.solidarites-sante.gouv.fr/sites/default/files/2021-01/er1179.pdf>. Według opublikowanych danych na 2021 r. (dane zbierane w okresie od 2011 r. do 2017 r.) jedna czwarta wypłacalnych rodziców, którym nie powierzono opieki nad dzieckiem, nie deklaruje wpłaty jakiegokolwiek kwoty tytułem alimentów. Liczba ta jest wyższa w pierwszym roku po rozstaniu rodziców i osiąga 29%, a następnie, w ciągu kolejnych lat, zmniejsza się i stabilizuje na poziomie 25%. Te proporcje braku wpłat są jeszcze niższe, jeżeli dochody rodzica, któremu nie powierzono opieki nad dzieckiem, zwiększają się od ok. 50% w przypadku dochodów przy średniej 1200 EUR/mies., a w przypadku kwot powyżej 2300 EUR/mies. spadają i stabilizują się na poziomie 10%. Płacenie alimentów zależy również od różnicy między dochodami byłych małżonków; jeżeli w roku poprzedzającym rozstanie dochody rodzica, któremu powierzono opiekę nad dzieckiem, przekraczały poziom dochodów rodzica, któremu opieki nie powierzono, poziom niepłacenia alimentów sięgał 37%, natomiast w sytuacji odwrotnej – tylko 21%. Dane nie obejmują tzw. wolnych związków z uwagi na trudności w ich identyfikacji na podstawie danych fiskalnych, jak również rodzin, w których opieka nad dzieckiem sprawowana jest naprzemiennie.

Kasy Świadczeń Rodzinnych (Caisse d'allocations familiales, CAF) i działającej w jej ramach, specjalnie utworzonej w tym celu, Agencji ds. Ściągania i Przekazywania Należności Alimentacyjnych (Agence de recouvrement et d'intermédiation des pensions alimentaires, ARIPA)⁵⁹. Korzystanie z tej usługi jest bezpłatne, dostępne na terenie całej Francji metropolitalnej i terytoriów zamorskich, oprócz Mayotte. W ogólnym zarysie sposób działania tego mechanizmu przedstawia się następująco:

- 1) organy wypłacające świadczenia rodzinne (CAF lub MSA – Mutuelle sociale agricole, Kasa Zabezpieczenia Rolniczego) pobierają należną kwotę od rodzica będącego dłużnikiem alimentacyjnym, a następnie przekazują ją rodzicowi, który jest uprawniony do pobierania alimentów na rzecz dziecka;
- 2) w przypadku trudności w przekazaniu należnych alimentów, z uwagi na brak ich zapłaty, ARIPA wszczyna – bezpłatnie dla uprawnionych – postępowanie egzekucyjne w celu ściągnięcia całości bądź części niezapłaconych alimentów;
- 3) w międzyczasie, na wniosek rodzica uprawnionego do otrzymania alimentów na rzecz dziecka, CAF wypłaca zaliczkę na poczet ściąganych alimentów, wsparcie rodzinne (*Allocation de soutien familial*); jeżeli kwota alimentów jest niższa niż 199,18 EUR, na wniosek uprawnionego rodzica może zostać wypłacone dodatkowe świadczenie⁶⁰.

Obecnie, w celu skorzystania z tej formy pomocy, nie ma potrzeby składania odrębnych wniosków; tytuły wykonawcze, z których wynika obowiązek zapłaty alimentów, są przekazywane – w sposób zdematerializowany – właściwym kasom świadczeń rodzinnych⁶¹. Obowiązek ich przekazania w terminie 7 dni spoczywa na sądach, adwokatach rodzica uprawnionego do otrzymania alimentów i notariuszach, w zależności od rodzaju tytułu wykonawczego. Podmioty te mają również obowiązek przekazania dostępnych im danych, umożliwiających wdrożenie mechanizmu pośredniczenia w płatności alimentów, przy czym do elementów obligatoryjnych należy poinformowanie, czy przeciwko dłużnikowi były prowadzone postępowania o przemoc małżeńską lub wobec dziecka albo czy został skazany za takie przestępstwa.

Egzekwowanie świadczeń alimentacyjnych i pomoc dla rodzin z jednym rodzicem, które doświadczają trudności wynikających z braku płacenia świadczeń alimentacyjnych, mogą być realizowane, w ramach instytucji ds. świadczeń rodzinnych, w dwojaki sposób: 1) przez udzielenie pomocy finansowej i pomocy w egzekucji należności (na podstawie art. L.581 do L.581-10 CSS oraz R.581-1 do R.581-10 CSS) oraz 2) przez objęcie mechanizmem pośredni-

⁵⁹ Utworzona pierwotnie na podstawie ustawy nr 2016-1827 z dnia 23 grudnia 2016 r. o finansowaniu zabezpieczenia społecznego na 2017 r., NOR: ECFX1623944L, Dz.Urz. RF nr 0299 z dnia 24 grudnia 2016 r., a w bieżącym kształcie – przez art. 72 ustawy nr 2019-1446 z dnia 24 grudnia 2019 r. o finansowaniu zabezpieczenia społecznego na 2020 r., NOR: CPAX1927098L, Dz.Urz. RF nr 0300 z dnia 27 grudnia 2019 r.

⁶⁰ <https://pension-alimentaire.caf.fr/usagers/aides-et-demarches/intermediation-financiere>.

⁶¹ <https://www.justice.gouv.fr/actualites/actualite/reforme-pensions-alimentaires>.

czenia w płatności alimentów (na podstawie art. L.582-1-L.582-2 CSS). Rozwiązania te mogą być stosowane równocześnie, tzn. także w ramach pośredniczenia możliwe są egzekucja świadczeń zaległych i udzielenie wsparcia materialnego (*soutien familiale*).

2.2.2.1. Udzielenie pomocy finansowej i pomoc w egzekucji należności

Kodeks zabezpieczenia społecznego w odniesieniu do świadczeń alimentacyjnych przewiduje, że instytucje zajmujące się świadczeniami rodzinnymi udzielają pomocy w zakresie ściągania należnych alimentów (art. L.581-1 CSS). W przypadku zalegania z zapłatą całości lub części należnego świadczenia alimentacyjnego uprawnionemu wypłacane jest zaliczkowo świadczenie – wsparcie rodzinne albo świadczenie uzupełniające (*allocation différentielle*) do wysokości kwoty należnych alimentów. W zakresie wypłaconej na tej podstawie kwoty wsparcia rodzinnego albo wiarygodności alimentacyjnej instytucja udzielająca świadczenia wchodzi w prawa wierzyciela alimentów. Jeżeli jednak kwota zaległego świadczenia alimentacyjnego jest niższa niż kwota wsparcia rodzinnego, nadwyżkę pozostawia się wierzycielowi (art. L.581-2 CSS). W zakresie nieuiszczonej należności alimentacyjnej, jak również dalszych przypadających świadczeń, uprawniona instytucja wszczyna egzekucję, przy czym do jej wszczęcia wystarczające jest wystąpienie przez wierzyciela należności alimentacyjnej o wypłatę wsparcia rodzinnego. Za zgodą uprawnionego równocześnie może być prowadzona egzekucja innych świadczeń przypadających za te same okresy, w tym alimentów na rzecz współmałżonka, na rzecz pozostałych dzieci rodzica uprawnionego do otrzymania alimentów oraz wynikających z art. 214, art. 276 i art. 342 CC (kwota przyczynienia się do wspólnego utrzymania, dożywotnia renta, subsydia należne od domniemanego ojca dziecka)⁶². W przypadku tych ostatnich świadczeń dzieci pełnoletnie powinny udzielić instytucji ds. świadczeń rodzinnych pełnomocnictwa do egzekwowania tych należności w ich imieniu (art. R.581-3 CSS). Uprawniony do otrzymania alimentów jest zobowiązany do przekazania wszelkich informacji, które mogą ułatwić egzekucję należności alimentacyjnej, w tym takie dane, jak: tożsamość, numer identyfikacyjny zabezpieczenia społecznego, adres albo ostatni znany adres, zawód, nazwa i siedziba pracodawcy, posiadany majątek oraz źródła dochodu dłużnika (art. R.581-1 CSS). Uprawniony do alimentów w każdej chwili może też zrezygnować z otrzymywania wsparcia rodzinnego. Wtedy instytucja wypłacająca to świadczenie będzie prowadziła egzekucję od dłużnika alimentacyjnego do pokrycia kwoty wypłaconego dotychczas świadczenia.

Instytucja ta może zawiesić wypłacanie wsparcia rodzinnego, jeżeli uprawniony do jego otrzymania odmówi udzielenia szczególnego pełnomocnictwa do egzekucji z nieruchomości. Jeżeli dłużnik zacznie spłacać dług alimentacyjny, może to zrobić bezpośrednio do rąk uprawnionego rodzica za zgodą instytucji wypłacającej świadczenia rodzinne⁶³. Kwoty

⁶² Art. L.581-3 CSS.

⁶³ Art. L.581-4 CSS.

egzekwowanych należności są powiększane, co do zasady, o koszty egzekucji i zarządzania długiem w wysokości 7,5% (art. R.581-6 CSS); nie mogą one jednak obciążać wierzyciela alimentów⁶⁴. Kwoty powiększające zobowiązanie dłużnika alimentów podlegają egzekucji na podstawie art. 704–718 Kodeksu postępowania cywilnego (*Code de procédure civile*, Cpp), dotyczących egzekucji kosztów postępowania.

Prowadząc egzekucję, instytucje ds. świadczeń rodzinnych korzystają z uprawnień przysługujących komornikom sądowym – na podstawie art. L.152-1 i art. L.152-2 Kodeksu cywilnych postępowań egzekucyjnych (*Code des procédures civile d'exécution*, CPCE) – w zakresie obowiązku wszystkich organów i instytucji do przekazania posiadanych informacji o dłużniku, które mogą ułatwić egzekucję należności⁶⁵. Jednym z ważnych postanowień Kodeksu zabezpieczenia społecznego jest możliwość przekazania przez dyrektora instytucji ds. świadczeń rodzinnych wierzycielowi alimentów, w celu umożliwienia mu egzekwowania należnych alimentów, informacji dotyczących adresu i sytuacji finansowej dłużnika alimentacyjnego; nie może on przy tym powoływać się na tajemnicę zawodową⁶⁶. Ściąganie od dłużnika alimentów na poczet przyszłych świadczeń alimentacyjnych, ustalonych prawomocnym wyrokiem sądowym albo na mocy szczególnych umów zawieranych na podstawie art. L.521-1 CSS, może zostać powierzone publicznym służbom finansowym. W takim przypadku dyrektor instytucji ds. świadczeń rodzinnych sporządza wykaz kwot do ściągnięcia i przekazuje go dyrektorowi departamentu ds. finansów publicznych⁶⁷. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych następuje w takim przypadku na podstawie przepisów art. 7–9 ustawy o administracyjnej egzekucji należności alimentacyjnych⁶⁸. Organy finansów publicznych mogą również wdrożyć czynności i gwarancje, do których uprawniony jest wierzyciel alimentacyjny. W przypadku prowadzenia egzekucji administracyjnej na rzecz instytucji ds. świadczeń rodzinnych wyegzekwowane kwoty są zaliczane w pierwszej kolejności na poczet wierzytelności tej instytucji⁶⁹.

2.2.3. Szczegółowe zasady mechanizmu pośredniczenia w płatności alimentów

Objęcie mechanizmem pośredniczenia w płatności alimentów jest obecnie automatyczne i obejmuje wszystkie tytuły wykonawcze⁷⁰, z których wynika obowiązek zapłaty alimentów. Następuje ono z mocy prawa i jest wyłączone tylko w przypadku wyraźnego stanowiska obu stron, że nie chcą być objęte mechanizmem, oraz wówczas, gdy zaznaczono to w wyroku sądowym – ze szczególnym uzasadnieniem przyczyn. Konieczne jest jednak, aby oboje

⁶⁴ Art. L.581-5 CSS.

⁶⁵ Art. L.581-7 CSS.

⁶⁶ Art. L.581-8 CSS.

⁶⁷ Art. L.581-10 CSS.

⁶⁸ Ustawa nr 75-618 z dnia 11 lipca 1975 r. o administracyjnej egzekucji należności alimentacyjnych, Dz.Urz. RF z dnia 12 lipca 1975 r.

⁶⁹ Art. L.581-10 CSS.

⁷⁰ Od 1 stycznia 2023 r.

rodzice, dłużnik i wierzyciel, spełniali warunek posiadania stałego miejsca zamieszkania (organ właściwy dla tego miejsca wypłaca świadczenie i do niego należy złożyć ewentualny wniosek), a rodzic uprawniony do otrzymania alimentów – dodatkowo uregulowanego pobytu⁷¹. O ile z orzeczenia sądu nie wynika inaczej, alimenty przekazywane za pośrednictwem CAF (MSA) – ARIPA są corocznie waloryzowane⁷². Pierwsza wypłata na ogół następuje do 60 dni od chwili uzyskania przez właściwą instytucję wszystkich informacji niezbędnych do realizowania pośredniczenia przy płatności alimentów⁷³.

Po otrzymaniu tytułu wykonawczego instytucja wypłacająca świadczenia rodzinne kieruje do obojga rodziców informację o rozpoczęciu procedury pośredniczenia w płatności alimentów⁷⁴. W przypadku, gdy wniosek złożył rodzic uprawniony do pobierania alimentów, do zawiadomienia dołącza się również odpis tytułu wykonawczego. Zawiadomienie zawiera informację o formalnościach, których należy dopełnić, termin, w którym rodzice zobowiązani są przekazać niezbędne dane, oraz informację o grzywnie, jaka może zostać nałożona na dłużnika alimentacyjnego w przypadku niewykonania tego obowiązku. Rodzic uprawniony do pobierania alimentów otrzymuje również informację o możliwości złożenia wniosku o ściąganie zaległych alimentów, należnych za czas przed rozpoczęciem pośredniczenia w płatności alimentów. W terminie 15 dni od otrzymania informacji zarówno rodzic będący wierzycielem, jak i rodzic będący dłużnikiem mają obowiązek przekazać do instytucji pośredniczącej wszelkie dane umożliwiające realizowanie obowiązku alimentacyjnego oraz informować o każdej zmianie swojej sytuacji, która może mieć wpływ na jego wykonywanie. Odmowa przekazania takich danych albo brak odpowiedzi na wezwanie do ich podania podlega grzywnie, którą wymierza dyrektor instytucji ds. świadczeń rodzinnych. Grzywna nie może przekraczać kwoty miesięcznej podstawy wymiaru świadczeń rodzinnych, która określana jest dekretem, raz lub dwa razy w roku⁷⁵. Z chwilą powiadomienia o rozpoczęciu pośredniczenia w przekazywaniu alimentów rodzic zobowiązany do ich płacenia jest zwolniony od dokonywania płatności do rąk rodzica uprawnionego.

Następnie oboje rodzice otrzymują informacje o:

- kwocie należnych alimentów;
- dacie ich przekazania instytucji pośredniczącej oraz sposobach wpłaty (kwota alimentów jest pobierana z rachunku rodzica będącego dłużnikiem 1., 10. albo 15. dnia miesiąca, za który alimenty są należne, przy czym wybór należy do dłużnika);

⁷¹ Art. L.582-1, I, 2° CSS, art. L.582-1, VIII CSS. W określonych warunkach może działać w tym zakresie CAF o innej właściwości miejscowej (zgodnie z art. L.122-6 CSS).

⁷² Art. R.582-7 CSS.

⁷³ Art. R.582-5 CSS *in fine*.

⁷⁴ Art. R.582-5 CSS.

⁷⁵ Art. L.582-1, II CSS.

- terminie przekazania należnej kwoty rodzicowi uprawnionemu do jej odebrania (najpóźniej następnego dnia po otrzymaniu wpłaty od dłużnika);
- warunkach rewaloryzacji alimentów;
- obowiązkach dotyczących przekazywania i aktualizowania informacji niezbędnych do realizacji mechanizmu pośredniczenia i o zagrożeniu karą zgodnie z art. 227-3 Kodeksu karnego (*Code pénal*, C.p.);
- skutkach braku płatności alimentów, w szczególności o możliwości prowadzenia w tym zakresie egzekucji, oraz o zagrożeniu karą zgodnie z art. 227-3 C.p.;
- warunkach zakończenia pośredniczenia w płatności alimentów⁷⁶.

Wniosek o pośredniczenie w płatności alimentów, jak również inne wnioski można złożyć w formie elektronicznej. Pomocna jest w tym bardzo przejrzysta i intuicyjnie działająca platforma oraz poradniki zredagowane w przystępnej formule⁷⁷.

W dacie rozpoczęcia pośredniczenia w przekazywaniu alimentów instytucja ds. świadczeń rodzinnych dokonuje ściągnięcia tych świadczeń na rzecz uprawnionego, a jeżeli uprawniony jest beneficjentem wsparcia rodzinnego (*soutien familial*), wchodzi w prawa rodzica uprawnionego do ich otrzymania w zakresie egzekucji tych świadczeń⁷⁸.

Kwota alimentów jest przekazywana uprawnionemu przelewem na konto bankowe, przelewem pocztowym albo na rachunek w kasie oszczędnościowej bądź w inny sposób wskazany przez rodzica uprawnionego do odbioru alimentów⁷⁹. Jest to zatem bardzo elastyczne rozwiązanie, które wychodzi naprzeciw możliwościom i potrzebom uprawnionych.

Przepisy zastrzegają, że wierzyciel alimentów jest zobowiązany zwrócić bezpośrednio instytucji wypłacającej kwotę otrzymaną omyłkowo⁸⁰. W przypadku braku zapłaty całości lub części należnych alimentów kwota ta podlega egzekucji od pierwszego okresu, za który alimentów nie uregulowano⁸¹. Odbywa się to w pierwszej kolejności polubownie, a jeżeli podjęte działania pozostaną bezskuteczne, przy zastosowaniu egzekucyjnych środków przymusu⁸². Nie później niż 15 dni od daty, kiedy wpłata powinna była nastąpić, instytucja pośrednicząca powiadamia dłużnika za pomocą dowolnych środków komunikacji, pozwalających na ustalenie daty powiadomienia, o konieczności uregulowania zaległości w nieprzekraczalnym terminie 15 dni od daty otrzymania powiadomienia pod rygorem wszczęcia egzekucji. Po bezskutecznym upływie wskazanego terminu instytucja pośrednicząca rozpoczyna egzekucję. Dłużnik, który przez co najmniej 6 kolejnych miesięcy regulował zobowiązanie w ramach

⁷⁶ Art. R.582-5 CSS.

⁷⁷ Można je znaleźć, wraz z linkami do tutoriali, pod adresem: <https://pension-alimentaire.caf.fr/usagers/aides-et-demarches/intermediation-financiere>.

⁷⁸ Art. L.582-1, III i IV CSS.

⁷⁹ Art. R.582-6 CSS.

⁸⁰ Art. L.582-1, VI CSS.

⁸¹ Art. L.582-1, VI CSS.

⁸² Okólnik Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 grudnia 2020 r., nr CIV/03/20, cytowany.

prowadzonej egzekucji, może wnieść o zakończenie przymusowego ściągania alimentów. Egzekucja w takim przypadku może zostać zakończona w pierwszym dniu po dokonaniu przez dłużnika należnej wpłaty, o ile dłużnik nie posiada już zaległości z tytułu nieuregulowanych świadczeń alimentacyjnych. Jednym z rozwiązań umożliwiających szybkie reagowanie – a zatem zwiększających skuteczność egzekucji alimentów – jest, w przypadku gdy dłużnik alimentacyjny wybrał spłatę z rachunku bankowego, nałożony na banki obowiązek niezwłocznego (w terminie 8 dni) zawiadomienia instytucji ds. świadczeń rodzinnych o zamknięciu rachunku bankowego dłużnika albo o braku pokrycia na tym rachunku⁸³.

Pośredniczenie w płatności alimentów ulega zakończeniu:

- 1) z chwilą śmierci dłużnika lub dziecka;
- 2) w dacie wskazanej w tytule wykonawczym albo wtedy, kiedy alimenty przestają być wymagalne;
- 3) jeżeli doręczone zostanie organowi pośredniczącemu orzeczenie lub dokument uchylający obowiązek alimentacyjny albo określający zakończenie pośredniczenia;
- 4) na wniosek rodzica, z zastrzeżeniem zgody drugiego rodzica, również w przypadku, gdy alimenty zasądzone wyrokiem sądowym, chyba że w toku postępowania prowadzącego do zasądzenia alimentów ustalono, że w stosunku do dłużnika toczyło się postępowanie o stosowanie przemocy i gróźb karalnych wobec drugiego rodzica lub wobec dziecka albo został on skazany za takie przestępstwa; w takim przypadku wniosek zawsze podlega odrzuceniu (zatem nadal dochodzić będzie do przekazywania świadczeń alimentacyjnych na rzecz dziecka, z wypłatą, w razie potrzeby, stosownego świadczenia rodzinnego i – w konsekwencji – z egzekucją należnych kwot od rodzica będącego dłużnikiem).

W przypadku ustalenia, że rodzic będący dłużnikiem nie jest w stanie realizować obowiązku alimentacyjnego, procedura pośredniczenia ulega zawieszeniu, chyba że zachodzi wyżej wskazany przypadek przemocy⁸⁴.

W ramach mechanizmu pośredniczenia w płatności alimentów, w zakresie prowadzonej egzekucji, instytucje ds. świadczeń rodzinnych również korzystają z uprawnień przysługujących komornikom sądowym, o których mowa w art. L.152-1 i art. L.152-2 CPCE oraz art. 152A Księgi procedur fiskalnych (*Livre des procédures fiscales*, LPF). Ostatnio wymieniony przepis zobowiązuje organy podatkowe do przekazywania, instytucji wypłacającej świadczenia rodzinne, wszelkich informacji niezbędnych do realizacji zadania pośredniczenia w płatności alimentów oraz egzekucji świadczeń.

Kolejnym elementem przyczyniającym się do skutecznej egzekucji świadczeń alimentacyjnych na rzecz dzieci jest możliwość złożenia przez uprawnionego rodzica wniosku o wy-

⁸³ Art. L.582-1, V CSS.

⁸⁴ Art. L.582-1, VII CSS.

egzekwowanie świadczeń alimentacyjnych należnych za okres, w którym nie był on objęty mechanizmem pośredniczenia w płatności alimentów. W takim przypadku, w terminie 15 dni od otrzymania wniosku, instytucja pośrednicząca wszczyna postępowanie egzekucyjne w zakresie zaległych świadczeń za okres 2 lat przed dniem złożenia tego wniosku. W takim przypadku instytucja pośrednicząca wzywa dłużnika alimentacyjnego do uregulowania zadłużenia albo do zaakceptowania przesłanego harmonogramu spłat pod rygorem przystąpienia do egzekucji. Harmonogram powinien określać spłatę miesięczną w wysokości co najmniej 20% wysokości alimentów wynikających z tytułu wykonawczego, a całość spłaty dokonywana jest na zasadach przewidzianych w art. R.213-11 CPCE. Pierwsza dobrowolna wpłata powinna nastąpić najpóźniej do 10. dnia po ustaleniu harmonogramu spłaty. W przeciwnym wypadku rozpoczyna się egzekucja kwot objętych harmonogramem⁸⁵. Koszty poniesione przez instytucję pośredniczącą obciążają dłużnika alimentów i podlegają egzekucji na takich samych zasadach jak alimenty⁸⁶.

2.3. Egzekucja prowadzona samodzielnie przez uprawnionego rodzica

Jeżeli rodzic uprawniony do pobierania alimentów nie korzysta z mechanizmu pośredniczenia w płatności alimentów przez instytucję ds. świadczeń rodzinnych, w przypadku braku płatności alimentów może wszcząć egzekucję cywilną, zwracając się do komornika (*commissaire de justice*⁸⁷) lub wybrać egzekucję przez organy podatkowe (*Trésor public*).

Uprzednio może on, w zależności od relacji między rodzicami, wezwać dłużnika, listem poleconym z potwierdzeniem odbioru, do zapłaty należnych świadczeń albo podjąć próbę polubownego rozwiązania sprawy, w tym skorzystać z mediacji w sprawach rodzinnych (*médiation familiale*). Mediatorzy mogą działać indywidualnie⁸⁸, w ramach stowarzyszenia, a także w ramach współpracy z Kasą Świadczeń Rodzinnych (CAF). Nie jest jednak możliwe odwołanie się do mediacji w przypadku incydentów przemocy małżeńskiej lub rodzicielskiej.

2.3.1. Egzekucja cywilna

W przypadku dalszego braku zapłaty możliwe jest wszczęcie egzekucji. W ramach egzekucji cywilnej możliwe jest skorzystanie z następujących procedur:

- bezpośredniej spłaty (*procédure de paiement direct*) - uregulowanej w art. L.213-1 do L. 213-6 oraz R.213-1 i n. CPCE⁸⁹, umożliwiającej egzekucję świadczeń alimentacyjnych

⁸⁵ Art. R.582-8, II CSS.

⁸⁶ Art. R.582-9 CSS.

⁸⁷ W dniu 1 lipca 2022 r. utworzono nowy zawód prawniczy - *commissaire de justice*, w ramach którego doszło do połączenia dwóch odrębnych zawodów: komorników sądowych (*huissiers de justice*) oraz rzeczoznawców (*commissaires-priseurs*).

⁸⁸ Listy mediatorów indywidualnych są dostępne na stronach internetowych sądów apelacyjnych.

⁸⁹ Przepisy te zostały zmienione ustawą nr 2021-1754 z dnia 23 grudnia 2021 r. o finansowaniu zabezpieczenia społecznego na 2022 r., NOR: ECOX2126627L, Dz.Urz. RF nr 0299 z dnia 24 grudnia 2021 r.

wstecz oraz bieżących; na podstawie powyższych regulacji komornik wzywa podmiot będący depozytariuszem środków finansowych dłużnika alimentacyjnego (zwykle pracodawcę albo bank) do zapłaty bezpośrednio komornikowi kwoty należnych alimentów⁹⁰;

- zajęcia wynagrodzenia za pracę (*saisie des rémunérations*), uregulowanego art. L.3252-1 oraz R.3252-1 Kodeksu pracy (*Code du travail*, Cp); w tym przypadku do prowadzenia egzekucji niezbędna jest zgoda sądu;
- zajęcia wierzytelności (*saisie-attribution*), uregulowanego w art. L.211-1 do L.211-5 oraz od R.211-1 do R.211-3, od R.211-6 do R.211-9, od R.211-10 do R.211-13 oraz L.162-1, L.162-2, R.162-1 i n. CPCE;
- egzekucji z ruchomości (*saisie-vente*), uregulowanej art. L.221-1, R.221-1 i n. CPCE;
- egzekucji z nieruchomości (*saisie immobilière*), uregulowanej art. L.311-1, R.311-1 i n. CPCE; na jej prowadzenie musi udzielić zgody sąd ds. egzekucji (*juge de l'exécution*).

2.3.2. Bezpośrednia spłata

Przepisy dotyczące tej formy windykacji należnych alimentów zostały zmienione w ramach reformy obejmującej zwiększenie efektywności egzekucji alimentów na rzecz dzieci. Znacząco poszerzono możliwości odwołania się do bezpośredniej spłaty i przyjęto regulacje, które miały na celu uczynienie z tego mechanizmu sposobu szybkiej i skutecznej metody odzyskiwania długów z tytułu świadczeń alimentacyjnych. W szczególności poszerzono katalog tytułów wykonawczych, które umożliwiają skorzystanie z tej drogi, rozszerzając go na wszystkie te tytuły, na podstawie których możliwa jest egzekucja alimentów. Bezpośrednia spłata to sposób egzekucji przypominający połączenie, znanych z polskiego systemu prawnego, zajęcia wierzytelności oraz egzekucji z wynagrodzenia za pracę. Egzekucja w tym przypadku kierowana jest do dłużnika kwot należnych tytułem wynagrodzenia oraz do depozytariusza środków finansowych dłużnika⁹¹. Najczęściej zatem komornik kieruje wezwanie do pracodawcy dłużnika albo do banku, w którym dłużnik posiada rachunek. W przypadku, gdy dłużnik jest bezrobotny, należne kwoty są pobierane przez komornika z zasiłku dla bezrobotnych. W ramach tego sposobu egzekucji możliwe jest egzekwowanie świadczeń zaległych, jednak nie więcej niż za 6 miesięcy, oraz świadczeń przysługujących. Jeżeli zaległość sięga dalszego okresu, konieczne jest skorzystanie z innych sposobów egzekucji (zajęcia wynagrodzenia za pracę, zajęcia wierzytelności, egzekucji z ruchomości czy nieruchomości). Natomiast skorzystanie

⁹⁰ Poniżej omówiona zostanie tylko bezpośrednia spłata z uwagi na zmiany prawa w tym zakresie. W odniesieniu do innych sposobów egzekucji cywilnej pozostają w większości aktualne informacje przedstawione w opracowaniu: E. Szczepanik, *Egzekucja wierzytelności alimentacyjnych w prawie francuskim i belgijskim*, Warszawa 2016.

⁹¹ Art. L.213-1 CPCE.

z tej formy dochodzenia należności alimentacyjnej jest możliwe już następnego dnia po dniu, w którym alimenty powinny być zostać zapłacone.

Komornik w ramach tej procedury może także przeprowadzić poszukiwania dłużnika, którego adres pozostaje nieznan – w drodze zasięgnięcia informacji od wszelkich instytucji publicznych oraz banków. Kosztami postępowania obciążony zostaje dłużnik; nie jest możliwe żądanie zaliczki od rodzica uprawnionego do pobierania alimentów.

Kwota ściąganych alimentów nie jest płacona jednorazowo przez podmiot trzeci, ale w 12-miesięcznych równych ratach. Jeżeli jednak wezwany podmiot, mimo dysponowania środkami, nie przekaże żądanej kwoty, podlega karze grzywny do 3000 EUR.

2.3.3. Egzekucja administracyjna – skarbową

Odrębnym sposobem egzekucji świadczeń z tytułu alimentów na rzecz dzieci jest egzekucja administracyjna prowadzona na wniosek uprawnionego przez organy podatkowe, uregulowana art. L. 161-3 i R.161-1 CPCE, ustawą nr 75-618 z dnia 11 lipca 1975 r.⁹² (dalej: u.e.a.) oraz dekretem nr 75-1339 z dnia 31 grudnia 1975 r. Aby skorzystać z tej formy egzekucji, wierzyciel musi wykazać, że inne poprzednio prowadzone sposoby egzekucji okazały się bezskuteczne⁹³. Do wnioskowania o egzekucję w tym trybie uprawnia każdy tytuł wykonawczy, o którym mowa w art. 373-2-2 C.c., podobnie jak w przypadku każdej innej egzekucji alimentów. Ta egzekucja odbywa się przy udziale prokuratora Republiki przy sądzie miejsca zamieszkania wierzyciela, do którego należy złożyć stosowny wniosek. Po otrzymaniu wniosku prokurator Republiki sporządza wykaz zaległości (*état exécutoire*), który przekazuje właściwemu organowi w celu wyegzekwowania świadczeń alimentacyjnych, w tym, jeżeli zachodzi taka potrzeba, również należnych za okres dalszy niż 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku. W razie późniejszych zmian (podwyższenia, obniżenia czy zniesienia obowiązku płacenia alimentów) prokurator Republiki powinien dokonać, z urzędu albo na wniosek wierzyciela, w wykazie odpowiednich modyfikacji⁹⁴. W przypadku wniesienia przez wierzyciela sprzeciwu w odniesieniu do prawidłowości zastosowania powyższych rozwiązań jest on rozstrzygany przez sąd⁹⁵ w postępowaniu przyspieszonym, bezpłatnym i wolnym od opłaty sądowej. Wniesienie sprzeciwu nie przerywa egzekucji. Sprzeciw wnosi się do prokuratora Republiki, który przedstawia go sądowi. Orzeczenie wydane po przeprowadzeniu tego postępowania nie podlega zaskarżeniu.

Od chwili złożenia wniosku o egzekucję skarbową aż do jej zakończenia wierzyciel nie może prowadzić żadnej innej egzekucji w odniesieniu do tych samych świadczeń⁹⁶, natomiast

⁹² Ustawa nr 75-618 z dnia 11 lipca 1975 r. o egzekucji administracyjnej alimentów, Dz.Urz. RF nr 161 z dnia 12 lipca 1965 r.

⁹³ Art. 2 u.e.a.

⁹⁴ Art. 3 u.e.a.

⁹⁵ W art. 4 u.e.a. wskazuje się *président du tribunal* – prezesa sądu jako właściwego organu tego postępowania.

⁹⁶ Art. 5 u.e.a.

dłużnik – zwolnić się z długu inaczej, jak tylko spłacając należną kwotę właściwym organom skarbowym⁹⁷.

Egzekucję administracyjną prowadzą organy skarbowe na podstawie przepisów dotyczących egzekucji podatków bezpośrednich (*contributions directes*), które mogą żądać niezbędnych informacji od wszystkich innych organów i instytucji. Od dłużnika, poza kwotą należnych alimentów, ściąga się również dodatkowo 10% ich wartości na rzecz skarbu państwa, a koszty postępowania obliczane są na podstawie art. 1912 Generalnego kodeksu podatkowego (*Code général des impôts*, CGI)⁹⁸.

Egzekucja ulega zakończeniu z chwilą śmierci dłużnika albo po stwierdzeniu przez organ podatkowy bezskuteczności egzekucji, nie kończy się z chwilą ściągnięcia całego długu wymagalnego w dniu złożenia wniosku o egzekucję. Natomiast dłużnik, który spłacił cały wymagalny dług alimentacyjny i następnie przez 12 kolejnych miesięcy regularnie wpłacał należne alimenty do kasy właściwego organu skarbowego, może złożyć do prokuratora Republiki wniosek o możliwość spłacania przyszłych alimentów bezpośrednio wierzycielowi (uprawnionemu rodzicowi). W takim przypadku prokurator kończy skarbowe postępowanie egzekucyjne i zwalnia organy skarbowe z ich prowadzenia. Od decyzji tej wierzyciel może wnieść sprzeciw, który podlega takiej samej procedurze jak opisana wyżej w odniesieniu do wszczęcia egzekucji skarbowej⁹⁹. Podobny wniosek może również złożyć, w dowolnym momencie, wierzyciel – sam lub wspólnie z dłużnikiem¹⁰⁰.

Jeżeli w okresie 2 lat od zakończenia egzekucji skarbowej dłużnik ponownie zaprzestanie spłaty alimentów, a opóźnienie w płatności przekracza jeden miesiąc, wierzyciel może skierować do prokuratora Republiki kolejny wniosek o wszczęcie egzekucji skarbowej bez konieczności uprzedniego prowadzenia egzekucji cywilnej. Jeżeli wniosek zostanie uwzględniony, egzekucji podlegają wszystkie alimenty należne po dniu zaprzestania egzekucji skarbowej, a kwoty należne przed złożeniem wniosku podlegają podwyższeniu o 10% na rzecz wierzyciela. Dłużnik może jednak zostać zwolniony przez sąd z tej dodatkowej kwoty, w postępowaniu przyspieszonym na podstawie art. 4 u.e.a., jeżeli zachodzą istotne powody¹⁰¹.

Skarbowe postępowanie egzekucyjne jest tak znaczną dolegliwością dla dłużnika, że nadużycie tej drogi egzekucji, w złej wierze, jest sankcjonowane grzywną, obowiązkiem zwrotu dłużnikowi otrzymanych kwot, o które alimenty zostały podwyższone, wszystkich kosztów postępowania oraz ewentualnego odszkodowania. Orzeka w tym zakresie sąd (*président du tribunal*)¹⁰².

⁹⁷ Art. 9 u.e.a.

⁹⁸ Art. 7 i 8 u.e.a.

⁹⁹ Art. 10 i 12 u.e.a.

¹⁰⁰ Art. 11 u.e.a.

¹⁰¹ Art. 13 u.e.a.

¹⁰² Art. 17 u.e.a.; w treści przepisu mowa o prezesie sądu.

2.3.4. Środki karne

Również przepisy prawa karnego statuują przestępstwa związane z uchylaniem się od obowiązku alimentacyjnego. Należą do nich art. 227-3 do 227-4-3 i 227-29 C.p., określające przestępstwo porzucenia rodziny (*abandon de famille*). W polskim prawie karnym odpowiednikiem art. 227-3 C.p. jest art. 209 k.k. Zgodnie z art. 227-3 C.p. brak płatności alimentów, nawet częściowy, jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia wynosi co najmniej 2 miesiące, podlega karze 2 lat pozbawienia wolności i karze grzywny w wysokości 15 000 EUR oraz karom dodatkowym. Przestępstwem sankcjonowanym tym przepisem jest zarówno uchylanie się od płacenia alimentów bezpośrednio uprawnionej osobie, jak i brak dokonywania płatności w przypadku, gdy wdrożony został mechanizm pośredniczenia przy płatności alimentów.

Zgodnie z art. 227-4 C.p. brak powiadomienia wierzyciela albo, w przypadku wdrożenia mechanizmu pośredniczenia przy płatności alimentów, instytucji ds. świadczeń rodzinnych o zmianie miejsca zamieszkania w terminie miesiąca od daty tej zmiany, brak przekazania właściwej instytucji ds. świadczeń rodzinnych informacji niezbędnych do wdrożenia tego mechanizmu albo brak powiadomienia tej instytucji o zmianach sytuacji majątkowej dłużnika, które mają wpływ na jego stosowanie, podlega karze 6 miesięcy pozbawienia wolności i karze grzywny w wysokości 7500 EUR.

Kolejne regulacje, zawarte w art. 314-7 do 314-9 C.p., dotyczą celowego doprowadzenia się do niewypłacalności lub znacznego pogorszenia swojej sytuacji majątkowej (*organisation ou aggravation frauduleuse de son insolvabilité*) poprzez zwiększenie pasywów, obniżenie aktywów, zmniejszenie dochodów czy też ukrycie majątku, by uniknąć płacenia alimentów. Czyny te zagrożone są karą 3 lat pozbawienia wolności i karą grzywny w wysokości 45 000 EUR. W przypadku tego typu przestępstwa art. 314-8 C.p. przewiduje również orzeczenie (z uwagi na możliwość skazania za pomocnictwo przy popełnieniu tego czynu zabronionego) odpowiedzialności solidarnej za zobowiązania, których egzekucji sprawca chciał uniknąć, do wysokości otrzymanych sum pieniężnych albo wartości rynkowej aktywa.

3. Belgia

3.1. Uwagi ogólne

Prawodawstwo belgijskie w ciągu ostatnich dwóch dekad wprowadziło wiele rozwiązań uprzywilejowujących należności alimentacyjne.

Jednym z elementów urealniania należnych świadczeń alimentacyjnych jest waloryzacja kwot dokonywana automatycznie, co 12 miesięcy, z mocy prawa. Wysokość należnych alimentów jest podwyższana lub obniżana, w zależności od wskaźnika cen żywności (*l'indice*

des prix à la consommation) publikowanego w *Moniteur belge*. Sąd może jednak zastosować w orzeczeniu inną zasadę waloryzacji alimentów¹⁰³.

Przyjęto również szczegółowe zasady dotyczące potrącania wierzytelności alimentacyjnych poprzez ustanowienie zakazu ich potrącania z wierzytelnością niemającą takiego charakteru¹⁰⁴.

3.2. Administracyjne środki zwiększania efektywności egzekucji alimentów

Belgia posiada podobne uregulowania dotyczące egzekucji alimentów jak Francja, w tym w szczególności również tam stworzono urząd pośredniczący w płatności alimentów oraz mechanizm gwarancyjny w postaci zaliczek na poczet alimentów. Co do zasady, możliwe jest także odliczenie 80% kwoty płaconych alimentów od podatku, jako kosztów podlegających odliczeniu. Dotyczy to tylko alimentów płaconych bezpośrednio, nigdy natomiast z wykorzystaniem mechanizmu pośredniczenia w płatności alimentów.

W Belgii istnieje podobny do francuskiego państwowy system pomocy w ściąganiu należności alimentacyjnych – Urząd ds. Wierzytelności Alimentacyjnych (*Service des créances alimentaires, SECAL*). Jest to utworzona w 2004 r.¹⁰⁵ jednostka Federalnego Publicznego Urzędu Finansowego (*Service public fédéral des finances, SPF Finances*, odpowiednika Ministerstwa Finansów), której rolą jest egzekwowanie alimentów na rzecz uprawnionych w przypadku braku zapłaty (bieżących i zaległych). W jej zakresie działania mieszczą się również udzielenie zaliczkowych świadczeń na poczet alimentów oraz ich ściąganie od dłużnika alimentacyjnego¹⁰⁶. W stosunku do analogicznej instytucji francuskiej zakres działania SECAL jest bardziej sformalizowany i przypomina rozwiązania francuskie sprzed ostatnich reform (przed 2022 r.); działania w celu ściągnięcia należności alimentacyjnych nie są podejmowane automatycznie, ale na wniosek. Do końca 2014 r. skorzystanie z pomocy SECAL wiązało się z koniecznością uiszczenia opłaty w wysokości 10% kwoty głównej alimentów należnych albo egzekwowanych w przypadku dłużnika alimentacyjnego i 5% kwoty alimentów otrzymywanych albo egzekwowanych wraz z odsetkami. Poczynając od 1 stycznia 2015 r., są to koszty pobierane wyłącznie od dłużnika w wysokości 13% kwoty należnych alimentów¹⁰⁷. Urząd SECAL interweniuje w odniesieniu nie tylko do zaległych alimentów, ale także alimentów bieżących i przyszłych; jest to także jeden z ogólnych warunków skorzystania

¹⁰³ Art. 203 quater C.c.B.

¹⁰⁴ Art. 1293, 3° C.c.B.

¹⁰⁵ Ustawą z dnia 21 lutego 2003 r. o utworzeniu Urzędu ds. Wierzytelności Alimentacyjnych w ramach SPF Finances (21 février 2003. Loi du créant un Service des créances alimentaires au sein du SPF Finances, n° 2003003146, *Moniteur belge* [M.B.] 28-03-2003); dalej: u.U.W.A.

¹⁰⁶ Art. 3, 1° u.U.W.A.

¹⁰⁷ Art. 5 u.U.W.A.

z zaliczki na poczet alimentów (nie jest to możliwe w przypadku wnioskowania wyłącznie o wyegzekwowanie zaległych alimentów). W przypadku dzieci do 18. roku życia nie występują dodatkowe warunki uzyskania zaliczki, natomiast w przedziale wiekowym 18–25 lat co pół roku dokonywana jest weryfikacja uprawnień; konieczne jest przedstawienie zaświadczenia o prawie do świadczeń rodzinnych oraz o kontynuowaniu nauki¹⁰⁸. W przypadku, gdy mimo wezwania żądane dokumenty nie zostaną dostarczone, wypłatę zaliczek wstrzymuje się do czasu ich przedstawienia¹⁰⁹.

3.2.1. Egzekucja prowadzona przez SECAL

W ramach SECAL możliwe jest egzekwowanie należności alimentacyjnych ustalonych:

- 1) prawomocnym wyrokiem sądowym (*décision judiciaire exécutoire*);
- 2) umową, o której mowa w art. 1287 i art. 1288 Kodeksu sądowego (*Code judiciaire*, CJ) i którą małżonkowie są zobowiązani zawrzeć (w formie aktu notarialnego) w przypadku rozvodu za porozumieniem stron (*divorce par consentement mutuel*);
- 3) w umowie zawartej na podstawie art. 732–734 CJ w ramach polubownej procedury concyliacji (*conciliation*).

Tym samym zakres dokumentów dających podstawę do skorzystania z pomocy SECAL jest węższy niż w systemie francuskim.

Zaliczki wypłacane na poczet alimentów są równe należnym alimentom, w razie potrzeby zwaloryzowanym, jednak maksymalnie do kwoty 175 EUR miesięcznie na dziecko. W przypadku częściowej zapłaty alimentów kwota zaliczki jest równa różnicy między alimentami należnymi a wpłaconymi¹¹⁰. Zaliczki nie są wypłacane ryczałtem jak we Francji¹¹¹, ale zależą od wysokości ustalonych alimentów. Warunkiem uzyskania zaliczki na poczet alimentów jest nieprzekraczanie maksymalnego poziomu dochodów przez rodzica uprawnionego do pobierania alimentów, ustalanego na podstawie kwoty bazowej zwiększanej o określoną kwotę w zależności od liczby dzieci, a w przypadku niepełnosprawności dziecka stawka zwiększenia jest podwojona.

Warunkami skorzystania z pomocy SECAL są:

- 1) posiadanie miejsca zamieszkania (*domicile*) lub miejsca zwykłego pobytu (*résidence habituelle*) na terytorium Belgii (dłużnik alimentacyjny nie musi mieć miejsca zamieszkania w tym kraju);

¹⁰⁸ Art. 7, 3° u.U.W.A. Przejrzyste przedstawienie zasad działania Urzędu ds. Wierzytelności Alimentacyjnych, jak również niezbędne formularze można znaleźć na stronie Federalnej Publicznej Służby Finansowej: <https://fin.belgium.be/fr/particuliers/autres-services/pension-alimentaire-secal/recuperer>.

¹⁰⁹ Art. 10/2 u.U.W.A.

¹¹⁰ Art. 4 u.U.W.A.

¹¹¹ Porównawcze zestawienie administracyjnych systemów egzekucji alimentów zob.: C. Collombet, *Les systèmes publics de recouvrement...*, op. cit.

- 2) brak płatności alimentów za co najmniej dwa okresy w ciągu roku poprzedzającego złożenie stosownego wniosku, przy czym okresy te nie muszą następować po sobie¹¹²;
- 3) złożenie wniosku w dwóch egzemplarzach, podpisanego przez dłużnika lub jego pełnomocnika¹¹³.

Wniosek o pomoc w egzekucji należności przez SECAL powinien zawierać:

- wskazanie imienia, nazwiska, daty urodzenia i miejsca zamieszkania wierzyciela alimentów;
- wskazanie imienia, nazwiska, daty urodzenia i ostatniego znanego miejsca zamieszkania dłużnika alimentów;
- kwoty niezapłaconych alimentów (w całości lub w części) oraz daty ich wymagalności;
- upoważnienie dla SECAL do pobierania lub egzekucji należnych alimentów w imieniu ich wierzyciela;
- dokumenty wykazujące wezwanie dłużnika do zapłaty lub przebieg ewentualnej egzekucji, jeżeli działania takie były podejmowane;
- tytuł wykonawczy, z którego wynika uprawnienie do pobierania alimentów, wraz z dowodem jego doręczenia dłużnikowi przez komornika (*signification*)¹¹⁴.

Wniosek można złożyć elektronicznie albo tradycyjną pocztą.

Wniosek jest doręczany przez SECAL dłużnikowi, który w terminie 15 dni może wykazać, że zapłacił żądane kwoty albo że tytuł egzekucyjny nie jest już aktualny¹¹⁵. W ciągu 30 dni od otrzymania prawidłowego wniosku SECAL podejmuje decyzję w przedmiocie uprawnienia wierzyciela do skorzystania z pomocy tej służby i doręcza tę decyzję wierzycielowi zwykłym listem. Jeżeli wierzyciel alimentów dołączył adres poczty elektronicznej, Urząd ds. Wierzytelności Alimentacyjnych przesyła mu elektronicznie kopię decyzji; ta forma doręczenia jednak nie zastępuje doręczenia pocztą tradycyjną. Od decyzji negatywnej wierzyciel może się odwołać do sądu egzekucyjnego w terminie miesiąca¹¹⁶.

W przypadku, gdy SECAL pozytywnie rozpatrzy wniosek wierzyciela, przesyła dłużnikowi zawiadomienie o rozpoczęciu pobierania albo egzekucji alimentów, wskazanie należnej kwoty oraz datę zapłaty i wskazuje rachunek, na który dłużnik powinien wpłacić kwotę alimentów. Zawiadomienie to stanowi równocześnie wezwanie do zapłaty wskazanych w nim kwot. Od tego momentu do zawiadomienia o zakończeniu pobierania alimentów przez SECAL dłużnik jest zobowiązany wpłacać alimenty wyłącznie na wskazany rachunek.

Wszelkie nowe informacje, które mają wpływ na wysokość przyznanych zaliczek na poczet alimentów, na wysokość alimentów lub ich egzekucję, zarówno dłużnik i wierzyciel

¹¹² Art. 6 u.U.W.A.

¹¹³ Art. 7 u.U.W.A.

¹¹⁴ Art. 7 u.U.W.A.

¹¹⁵ Art. 8 u.U.W.A.

¹¹⁶ Art. 9 u.U.W.A.

alimentów, jak i osoba trzecia, posiadający takie informacje, powinni przekazać tej instytucji¹¹⁷. Urząd SECAL posiada uprawnienie żądania od wszelkich instytucji publicznych informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji, m.in. dotyczących dochodów lub miejsca zamieszkania albo pobytu dłużnika alimentacyjnego. W przypadku podmiotów niemających takiego charakteru, w tym osób fizycznych, w celu uzyskania informacji, SECAL może również zwrócić się do sędziego pokoju (*juge de paix*), miejscowo właściwego dla miejsca zamieszkania dłużnika, o nakazanie przedstawienia niezbędnych danych¹¹⁸.

Nie później niż w terminie miesiąca od daty doręczenia dłużnikowi zawiadomienia SECAL przystępuje do egzekucji alimentów, sporządzając wykaz należności (*registre de perception et recouvrement*), który stanowi tytuł wykonawczy, umożliwiający egzekucję niezapłaconych kwot. Rejestry te mogą być prowadzone elektronicznie lub papierowo, dłużnik może jednak złożyć oświadczenie, że chce otrzymywać wykaz należności w formie elektronicznej. W zależności od późniejszych spłat wykaz ten podlega stosownym modyfikacjom¹¹⁹. Egzekucja tych należności odbywa się na podstawie przepisów Kodeksu windykacji polubownej i przymusowej należności podatkowych i innych (*Code du recouvrement amiable et forcé des créances fiscales et non fiscales*)¹²⁰. Podkreśla się, że nie jest to jednostkowy administracyjny tytuł wykonawczy (*la contrainte*), ale rejestr sporządzany okresowo w sposób zautomatyzowany, co uznawane jest za kolejny etap automatyzacji i harmonizacji efektywnej egzekucji alimentów¹²¹. Przerwanie egzekucji prowadzonej na podstawie wykazu należności może nastąpić tylko w wyniku orzeczenia sądowego wydanego przez sąd ds. egzekucji (*juge des saisies*)¹²². Jeżeli wierzyciel alimentów uzyska orzeczenie sądowe, nakazujące osobie trzeciej zapłatę do jego rąk kwot należnych dłużnikowi, SECAL może wnieść sprzeciw (*opposition*) wobec tych orzeczeń i zawiadomić osobę trzecią, że z długu zwalnia ją jedynie świadczenie tych kwot na rachunek Urzędu ds. Wierzytelności Alimentacyjnych¹²³. Nie jest możliwe, podobnie jak we Francji, równoczesne korzystanie z pomocy SECAL i równoległe prowadzenie egzekucji cywilnej alimentów. W przypadku prowadzenia egzekucji przez SECAL nie mają zastosowania wyłączenia i ograniczenia egzekucji przewidziane w art. 1409, art. 1409 bis i art. 1410 § 1, § 2, od 1° do 6°, § 3 i § 4 CJ¹²⁴. Jednak egzekucja nie może być prowadzona, jeżeli dłużnik otrzymuje

¹¹⁷ Art. 10/1 u.U.W.A.

¹¹⁸ Art. 22 u.U.W.A.

¹¹⁹ Art. 13 u.U.W.A.

¹²⁰ Art. 14 u.U.W.A.

¹²¹ Uzasadnienie projektu ustawy zmieniającej ustawę z dnia 21 lutego 2003 r. o utworzeniu Urzędu ds. Wierzytelności Alimentacyjnych w ramach SPF Finance w zakresie automatyzacji tytułu wykonawczego z dnia 5 grudnia 2018 r., Doc 54 3411/001 (VI sesja 54. legislatury); <https://www.senate.be/www/webdriver?MItabObj=pdf&MIcolObj=pdf&MInamObj=pdfid&MItypeObj=application/pdf&MIvalObj=83890951>.

¹²² Art. 14 u.U.W.A.

¹²³ Art. 15 u.U.W.A.

¹²⁴ Wyłączenia z egzekucji zostały omówione w: E. Szczepanik, *Egzekucja wierzytelności alimentacyjnych...*, op. cit., s. 32 i n. Od 1 stycznia 2025 r. kwoty ograniczeń (w euro), o których mowa na s. 32 powołanego opracowania

zasiłek socjalny, tzw. świadczenie integracyjne (*revenu d'intégration*), albo osiąga dochody niższe lub równe świadczeniu integracyjnemu, do którego miałby on prawo. Egzekucja nie może także być prowadzona w taki sposób, żeby dłużnikowi zostawała do dyspozycji kwota niższa niż świadczenie integracyjne, do którego miałby on prawo¹²⁵.

3.2.1.1. Zakończenie egzekucji prowadzonej przez SECAL

Wierzyciel w każdej chwili może zrezygnować z korzystania z pośrednictwa SECAL, wysyłając pismo listem poleconym (nie ma możliwości wysłania takiego wniosku elektronicznie). Ponowny wniosek do Urzędu ds. Wierzytelności Alimentacyjnych w takim przypadku może dotyczyć tylko kwot zaległości powstałych po zaprzestaniu ściągania alimentów przez tę instytucję, nie może natomiast obejmować alimentów egzekwowanych przed rezygnacją wierzyciela. Urząd SECAL zaprzestaje wypłacania zaliczek, jeżeli wszystkie zaległe alimenty były płacone przez co najmniej 6 kolejnych miesięcy¹²⁶.

Urząd SECAL wstępuje w prawa wierzyciela w stosunku do kwoty wszystkich wypłaconych zaliczek na poczet alimentów¹²⁷; analogicznie, gdy dłużnik korzysta z procedury oddłużeniowej (*règlement collectif de dettes*)¹²⁸.

W przypadku nienależnego otrzymania świadczeń kwoty te podlegają zwrotowi na rzecz tego, który je nienależnie zapłacił. Wówczas wierzyciel, który nienależnie pobierał świadczenia, może wstrzymać egzekucję tylko poprzez wytoczenie powództwa do sądu egzekucyjnego w terminie 3 miesięcy od doręczenia zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. Dłużnikowi alimentów zwracane są nienależnie od niego pobrane kwoty oraz poniesione koszty w takim zakresie, w jakim kwoty te zostaną wyegzekwowane od wierzyciela alimentów¹²⁹.

Pobrane przez SECAL kwoty są zaliczane w następującej kolejności na poczet:

- 1) kosztów egzekucji;
- 2) kosztów działalności SECAL (zgodnie z art. 5 u.U.W.A.);
- 3) odsetek;
- 4) przyznanych wierzycielowi zaliczek;
- 5) różnicy między wysokością alimentów a kwotą przyznanej zaliczki;

wania, wynoszą w odniesieniu do wynagrodzenia za pracę: kwota niepodlegająca egzekucji – 1388,00; egzekucja 20% – w przedziale kwot od 1388,01 do 1492,00; egzekucja 30% – w przedziale kwot od 1492,01 do 1646,00; egzekucja 40% – 1646,01 do 1800,00. W przypadku wynagrodzeń od 1800,00 EUR egzekwowane może być 100% powyżej tej kwoty. W przypadku innych świadczeń, jak np. zasiłek dla bezrobotnych itp., co do zasady progi ograniczeń są takie same, z wyjątkiem przedziału kwot od 1492,01 do 1646,00 EUR, w którym egzekwowane może być 40% tej kwoty.

¹²⁵ Art. 16 u.U.W.A.

¹²⁶ Art. 11 u.U.W.A.

¹²⁷ Art. 12 u.U.W.A.

¹²⁸ Art. 16 § 3 u.U.W.A.; jest to postępowanie zbliżone do polskiej upadłości konsumenckiej, w wyniku którego ustala się plan spłaty.

¹²⁹ Art. 19–21 u.U.W.A.

- 6) kwoty zaległości istniejącej w dniu złożenia przez wierzyciela wniosku o ściągnięcie alimentów¹³⁰.

3.3. Inne środki egzekucji alimentów

3.3.1. Nakaz bezpośredniej zapłaty (*délégation de sommes*)

Jeżeli wierzyciel alimentów nie korzysta z pośrednictwa SECAL, to w sytuacji braku płatności alimentów przez dłużnika może wystąpić, na podstawie art. 203 ter C.c.B, do sądu rodzinnego (*tribunal de famille*) o wydanie nakazu osobie trzeciej, zwykle pracodawcy dłużnika, dokonywania płatności bezpośrednio do rąk uprawnionego. Jest to szybka procedura (czasem określana jako uproszczona egzekucja¹³¹), umożliwiająca wierzycielowi niemal natychmiastowe uzyskanie środków niezbędnych do życia, w odróżnieniu od standardowej drogi, jaką jest uzyskanie wyroku zasądającego alimenty, co może trwać kilka lat, a następnie ich egzekwowanie w zwykłej procedurze egzekucyjnej. Przesłanki do wydania nakazu są spełnione, jeżeli dłużnik w okresie 12 miesięcy przed złożeniem wniosku o wydanie takiego nakazu uchybia płatności alimentów, w całości lub w części, za dwa okresy płatności, niezależnie od tego, czy następują one po sobie, czy też nie; przesłanka ta jest spełniona również wtedy, gdy dłużnik regularnie płaci alimenty z opóźnieniem. Sąd może jednak nie wydać takiego nakazu w przypadku, gdy brak płatności albo jej opóźnienie wynika ze szczególnych okoliczności. Uzyskanie nakazu jest możliwe w ramach postępowania o zasądzenie alimentów albo autonomicznej procedury¹³². Każdy aktualny albo przyszły wierzyciel dłużnika alimentacyjnego może wnieść sprzeciw od wydanego nakazu bezpośredniej zapłaty. W nakazie muszą zostać określone warunki i zakres obowiązku przekazania należnych kwot (np. ograniczenie do określonego poziomu wynagrodzenia dłużnika, ograniczenie tylko do niektórych trzeciodłużników itp.). Co do zasady, nakaz nie jest ograniczony w czasie, jednak sąd może zastrzec takie ograniczenie.

Od chwili doręczenia nakazu zobowiązanemu trzeciodłużnikowi może on się zwolnić z długu tylko poprzez zapłatę do rąk uprawnionego do otrzymania alimentów, przy czym nie muszą to być tylko dochody dłużnika, ale też jakakolwiek kwota należna dłużnikowi alimentacyjnemu. Nakaz bezpośredniej zapłaty daje uprawnionemu korzyści większe niż w przypadku egzekucji – jest to prostsza i szybsza droga do otrzymania należnej kwoty, niewymagająca korzystania z pomocy komornika¹³³.

¹³⁰ Art. 23 u.U.W.A.

¹³¹ A. Degros, *Les saisies et cessions sur la rémunération*, „Guide social permanent. Droit du travail: commentaires” 2015, vol. V, Waterloo, s. 624; https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal%3A253779/datastream/PDF_01/view.

¹³² Na podstawie art. 1235 ter i n. C.J.

¹³³ A. Toussaint, *La délégation de sommes: notion et procédure*, „Bulletin de la procédure et des voies d'exécution” 2021, vol. spécial, numéro spécial, s. 10.

3.3.2. Egzekucja komornicza

Innym sposobem uzyskania zapłaty należnej kwoty alimentów jest egzekucja prowadzona przez komornika, w ramach której możliwe jest ściągnięcie należnych alimentów za czas do 5 lat wstecz. Wymaga to jednak uiszczenia przez wierzyciela alimentów kosztów egzekucji, które będą następnie obciążały dłużnika, o ile jednak okaże się on wypłacalny. Od 2010 r. orzeczenia zasądzające alimenty są w Belgii natychmiast wykonalne, co również przyczyniło się do zwiększenia efektywności ich egzekucji.

Sposobami egzekucji alimentów w Belgii są:

- egzekucja z ruchomości (*saisie mobilière*);
- egzekucja z nieruchomości (*saisie immobilière*)¹³⁴;
- zajęcie wierzytelności (*saisie-arrêt exécutoire entre les mains d'un tiers*), które najczęściej dotyczy wynagrodzenia za pracę¹³⁵.

Komornik może ustalić, także na wniosek dłużnika, plan spłat. W takim przypadku egzekucja zostaje wstrzymana, o ile dłużnik dobrowolnie wpłaca ustalone kwoty¹³⁶.

Możliwe jest również - w sytuacji, gdy wierzyciel nie posiada jeszcze tytułu wykonawczego - zabezpieczenie (*saisie conservatoire*), o którym sąd orzeka niezwłocznie w terminie 8 dni od złożenia wniosku, określając kwotę, do wysokości której zabezpieczenie jest udzielone¹³⁷.

3.3.3. Środki przewidziane w prawie karnym

Podobnie jak w systemie prawa francuskiego, uchylanie się od płacenia alimentów kwalifikowane jest jako przestępstwo porzucenia rodziny (*abandon de famille*). W przypadku braku zapłaty za dwa okresy wierzyciel alimentów może złożyć skargę (*plainte*) w placówce policji. Zgodnie z art. 391 bis belgijskiego Kodeksu karnego (*Code pénal*, C.p.B.) karze pozbawienia wolności od 8 dni do 6 miesięcy oraz karze grzywny od 50 do 500 EUR, albo jednej z tych kar, podlega uchylanie się od alimentów zasądzonych prawomocnym wyrokiem przez okres przekraczający 2 miesiące. Sąd może również wymierzyć inne, wyższe kary. Nie jest sankcjonowany brak płatności, który wynika z obiektywnych przyczyn, jednak celowe doprowadzenie się do niewypłacalności podlega karze na podstawie art. 490 bis C.p.B. Zgodnie z tym przepisem karze pozbawienia wolności od miesiąca do 2 lat i karze grzywny od 100 do 500 000 EUR podlega, kto celowo przygotował swoją niewypłacalność i nie wykonał ciężących na nim obowiązków. Przestępstwo to może zostać ustalone na podstawie każdej okoliczności, wskazującej na chęć doprowadzenia do swojej niewypłacalności. Podobnie jak we Francji, pomocnictwo lub współsprawstwo również są podlegają karze, jednak zgodnie

¹³⁴ Art. 1494 C.J.

¹³⁵ Art. 1539 C.J.

¹³⁶ Art. 1496 C.J.

¹³⁷ Art. 1413 i n. C.J.

z powołanym przepisem postępowanie karne przeciwko współsprawcy lub pomocnikowi zostaje umorzone, jeżeli zwróci on składniki majątku, które zostały mu przekazane.

4. Włochy

4.1. Informacje ogólne

Materialnoprawną podstawą obowiązku alimentacyjnego wobec dzieci we Włoszech jest art. 30 Konstytucji, art. 315 bis ust. 1 włoskiego Kodeksu cywilnego (*Codice civile*, C.c.I.), określający prawo dziecka do utrzymania, wychowania, kształcenia i wsparcia moralnego ze strony rodziców, oraz art. 317 bis ust. 1 C.c.I. nakładający na oboje rodziców obowiązek przyczyniania się do zapewnienia potrzeb dziecka proporcjonalnie do posiadanych środków i możliwości.

Alimenty są automatycznie waloryzowane według wskaźników dewaluacji waluty, z uwzględnieniem wskaźnika FOI, czyli wskaźnika cen konsumpcyjnych dla rodzin robotników i pracowników publikowanego w Dzienniku Urzędowym (*Gazzetta Ufficiale*). Waloryzacja następuje począwszy od roku następującego po roku, w którym alimenty zaczęły być wypłacane.

We Włoszech, w kontekście przyczyniania się do zaspokojenia potrzeb dziecka, rozróżnia się tzw. wydatki zwyczajne (*spese ordinarie*) oraz wydatki nadzwyczajne (*spese straordinarie*) w utrzymaniu dziecka. Rozróżnienie to ma znaczenie w przypadku ustalania wysokości alimentów. Wyrok zasądający alimenty zazwyczaj zawiera ryczałtową kwotę miesięczną oraz wskazuje procentowy udział w kosztach nadzwyczajnych. Alimenty zazwyczaj obejmują zwykłe wydatki. Do wydatków zwyczajnych zalicza się wydatki przeznaczone na zwykłe potrzeby dziecka, powtarzające się w sposób stały i przewidywalny w odstępach czasu, takie jak wyżywienie, odzież, ale także często wydatki na edukację, o ile ma ona charakter standardowy. Poza tym zakresem pozostają wydatki nadzwyczajne; są one zmienne, wypłacane niezależnie od ustalonych alimentów i określane procentowo. Koszty leczenia, w szczególności nieprzewidywalne i nagłe, jak operacja chirurgiczna, zwykle traktowane są jako nadzwyczajne, jednak w wyjątkowych przypadkach mogą zostać uznane za odpowiadające zwykłemu i przewidywalnym potrzebom utrzymania dziecka (np. w przypadku niepełnosprawności dziecka czy choroby przewlekłej)¹³⁸. Sąd może ustalić, że oboje rodzice ponoszą te wydatki w równych częściach, bądź inaczej określić obciążenie tymi wydatkami każdego z małżon-

¹³⁸ Zob. np. wyrok Sądu Kasacyjnego z dnia 13 stycznia 2021 r. nr 379 (*Cassazione civile sez. I, ordinanza n. 379 del 13/01/2021*).

ków, w zależności od ich sytuacji materialnej (np. że 80% wydatków nadzwyczajnych ponosi rodzic lepiej sytuowany, a pozostałe 20% – drugi rodzic, którego dochody są niższe).

We Włoszech zmiany w prawie rodzinnym, w szczególności w zakresie alimentów i ich egzekucji, wprowadzono ustawą określaną jako *legge Cartabia*¹³⁹, która w znacznym stopniu zarówno zreformowała włoski wymiar sprawiedliwości, jak i wniosła istotne zmiany w zakresie prawa cywilnego, zwłaszcza procesowego, znacząco zmodyfikowała regulacje prawa rodzinnego, ale także wprowadziła modyfikacje w postępowaniu egzekucyjnym¹⁴⁰. Spośród nowych rozwiązań, wpływających na efektywność dochodzenia alimentów *sensu largo*, ukształtowano nowy model wyspecjalizowanego sądu rodzinnego, wprowadzono przejrzyste kryteria ustalania wysokości alimentów i ułatwienia w ich egzekucji – jak bezpośrednio zapłata przez podmiot trzeci (*pagamento diretto del terzo*).

4.2. Administracyjne mechanizmy egzekucji alimentów

Egzekucja alimentów o charakterze administracyjnym we Włoszech praktycznie nie występuje. Mechanizm taki nie został rozbudowany i jest to jedyne państwo spośród analizowanych, w których organy administracji państwowej nie angażują się w zapewnienie pomocy w ściąganiu należnych alimentów. Nie istnieje we Włoszech centralny fundusz alimentacyjny w takim rozumieniu, jak ma to miejsce we Francji, w Belgii czy Kanadzie, nie ma również na szczeblu lokalnym instytucji udzielających pomocy w egzekwowaniu alimentów. Możliwe jest natomiast uzyskanie zasiłku rodzinnego (*assegno familiare*), przysługującego osobom o bardzo niskich dochodach. Wniosek o taki zasiłek może zostać złożony w formie elektronicznej¹⁴¹. W 2024 r. został także ustanowiony nowy rodzaj świadczenia, przeznaczony dla rodziców w separacji albo rozwiedzionych, na potrzeby zapewnienia ciągłości przyczyniania się do zaspokojenia potrzeb życiowych dziecka (*contributo per genitori separati o divorziati per garantire la continuità di erogazione dell'assegno di mantenimento*). Świadczenie to jest przyznawane na podstawie orzeczenia sądu lub decyzji administracyjnej w celu zapewnienia ciągłości dotychczas płaconych alimentów w całości lub w części. Świadczenie to ma jednak charakter czasowy i przysługuje rodzicowi, który w okresie od 8 marca 2020 r. do 31 marca 2022 r. (okres epidemii COVID-19) nie otrzymał, w całości lub w części, alimentów z powodu

¹³⁹ Od nazwiska ministra sprawiedliwości, M. Cartabii; ustawa nr 206 z dnia 26 listopada 2021 r. wdrożona m.in. z dniem 28 lutego 2023 r. i z dniem 30 czerwca 2023 r. dekretem ustawodawczym nr 149 z dnia 10 października 2022 r., Dz.Urz. RW nr 243 z dnia 17 października 2022 r.; dalej: ustawa 206/2021.

¹⁴⁰ Zob. np.: B. Ficarelli, *Riforma del processo della famiglia, minorenni e persone e poteri officiosi del giudice*, „JUDICIUM” 2023, vol. 1-14; <https://www.judicium.it/riforma-del-processo-della-famiglia-minorenni-e-persone-e-poteri-officiosi-del-giudice/>; F. Sassano, L. Cristilli, *Come cambia il diritto di famiglia dopo la Riforma Cartabia*, Rimini 2023.

¹⁴¹ <https://www.inps.it/it/it/dettaglio-scheda.it.schede-servizio-strumento.schede-servizi.assegni-familiari-50092.assegni-familiari.html>.

niewywiązania się z tego obowiązku przez drugiego rodzica (byłego małżonka lub byłego partnera). Świadczenie może wynieść maksymalnie 800 EUR za 12 miesięcy i jest wypłacane przez INPS w jednej racie. Będzie ono wypłacane do wyczerpania środków z funduszu utworzonego specjalnie na mocy ustawy w celu wsparcia rodziców pozostających w separacji lub rozwiedzionych znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, którego wysokość wynosi 10 mln EUR¹⁴². Nie jest to zatem w żadnym wypadku usystematyzowany mechanizm wspierania rodzin z jednym rodzicem jak spotykane w innych państwach zaliczki czy ryczałty na poczet świadczeń alimentacyjnych.

4.3. Sposoby egzekwowania świadczeń na rzecz dzieci

4.3.1. Nakaz zapłaty i wpis hipoteki

Włoski Kodeks cywilny przewiduje również doraźne, szybkie środki egzekucji alimentów. Zgodnie z art. 316 bis C.c.I. rodzice są zobowiązani wspólnie przyczynić się do utrzymania ich dzieci. Powołany przepis ustanawia równocześnie środek umożliwiający wyegzekwowanie alimentów od rodzica uchylającego temu obowiązkowi, przewidując, że w przypadku niewykonywania obowiązku przyczyniania się do utrzymania dziecka przez jedno z rodziców prezes sądu lub wyznaczony przez niego sędzia (*il presidente del tribunale o il giudice da lui designato*) – na wniosek uprawnionego i po wysłuchaniu rodzica niewykonującego obowiązku z art. 31 bis C.c.I. – może wydać nakaz zapłaty właściwej kwoty bezpośrednio do rąk drugiego rodzica. Od nakazu zarówno dłużnik alimentacyjny, jak i osoba trzecia, której nakaz ten dotyczy, może wnieść sprzeciw w terminie 20 dni od jego doręczenia. Nakaz stanowi tytuł wykonawczy. Najczęściej środek ten odnosi się do tzw. wydatków nadzwyczajnych.

Skutecznym środkiem przyczyniającym się do efektywnego dochodzenia alimentów jest też art. 2818 C.c.I., zgodnie z którym każdy wyrok zasądający świadczenie pieniężne, w przypadku zagrożenia wystąpieniem szkody, jest podstawą wpisu hipoteki (*ipoteca giudiziale*).

4.3.2. Egzekucja alimentów w przypadku braku zapłaty

W przypadku braku płatności wierzyciel alimentów, zanim podejmie próbę wykorzystania przymusowych środków egzekucji, może skorzystać z mediacji w sprawach rodzinnych (*mediazione familiare*)¹⁴³.

Wierzyciel, który dysponuje tytułem wykonawczym, może skorzystać z tradycyjnej drogi egzekucji świadczeń – w ramach postępowania egzekucyjnego. W pierwszej kolejności

¹⁴² <https://www.inps.it/it/it/dettaglio-scheda.it.schede-servizio-strumento.schede-servizi.contributo-per-genitori-separati-o-divorziati-per-garantire-la-continuit-di-erogazione-dell-assegno-di-mantenimento.html>.

¹⁴³ Art. 473 bis 1 C.p.c.I.

powinien wezwać dłużnika do zapłaty, co daje mu możliwość naliczania odsetek i przerywa przedawnienie.

Tytułami wykonawczymi są:

- orzeczenia sądowe;
- poświadczone dokumenty prywatne, na podstawie których strona zobowiązuje się do zapłaty określonej kwoty, np. weksle, umowy kredytu, którym prawo wyraźnie przyznaje taki charakter;
- akty notarialne¹⁴⁴.

Możliwe jest zabezpieczenie na majątku dłużnika alimentacyjnego w przypadku zagrożenia, że alimenty nie zostaną zapłacone. W ramach postępowania egzekucyjnego możliwe jest zajęcie majątku dłużnika i prowadzenie egzekucji analogicznie jak w przypadku innych roszczeń cywilnych.

Zgodnie z nowym ust. 4, dodanym do art. 474 C.p.c.I.¹⁴⁵, „Tytuł egzekucyjny jest wykonywany przez wszystkich komorników sądowych, którzy zostali o to poproszeni, oraz przez wszystkie właściwe osoby, przy wsparciu prokuratora i przy udziale wszystkich funkcjonariuszy organów ścigania, jeżeli jest to wymagane przez prawo”. Jest to treść odpowiadająca dotychczasowej klauzuli wykonalności, jednak fundamentalna zmiana polega na tym, że wyeliminowano postępowanie klauzulowe, a wykonalność tytułów egzekucyjnych wynika z samej litery prawa¹⁴⁶.

4.3.3. Bezpośrednia płatność

Włoski system prawa przewiduje pewne szczególne sposoby dochodzenia roszczeń, które ze względu na swój charakter – uproszczone zasady stosowania i szybkość – mogą przyczynić się do efektywnej egzekucji alimentów.

Wierzyciel alimentów może skorzystać z uproszczonego sposobu egzekucji (podobnego do znanego w prawie francuskim i prawie belgijskim), jakim jest bezpośrednia płatność przez osobę trzecią do rąk wierzyciela (*pagamento diretto del terzo*). Zgodnie z założeniami ustawodawcy przepis ten wprowadza „jednolity instrument gwarantujący wszystkie zobowiązania alimentacyjne w szerokim znaczeniu”¹⁴⁷. Należy podkreślić, że jest to środek, który pozwala zabezpieczyć jedynie przyszłe kwoty alimentów.

Aby skorzystać z możliwości dochodzenia zapłaty bezpośrednio od osoby trzeciej, wierzyciel alimentów musi w pierwszej kolejności skierować do dłużnika wezwanie do zapłaty. Jeżeli

¹⁴⁴ Art. 474 C.p.c.I.

¹⁴⁵ Na mocy reformy wprowadzonej ustawą 206/2021.

¹⁴⁶ V. De Carolis, F. De Stefano, P. Farina, *L'Esecuzione forzata*, [w:] *La Riforma del processo civile*, a cura di R. Giordano, A. Panzarola), Milano 2025, s. 2.

¹⁴⁷ Dodatek nadzwyczajny do Dz.Urz. RW nr 5 z dnia 19 października 2022 r. (Supplemento straordinario n. 5 alla Gazzetta Ufficiale); <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2022/10/19/22A06017/SG>, s. 67.

w terminie 30 dni nie spełni on świadczenia, zgodnie z treścią art. 473 bis 37 C.p.c.I. wierzyciel alimentów może doręczyć tytuł wykonawczy, w którym ustalono wysokość alimentów, osobie trzeciej zobowiązanej do okresowego wypłacania kwot pieniężnych dłużnikowi (z żądaniem bezpośredniej wypłaty należnych kwot), informując o tym dłużnika alimentacyjnego. W takim przypadku osoba trzecia (najczęściej pracodawca, ale także bank) jest zobowiązana do wypłaty bezpośrednio wierzycielowi kwoty alimentów od miesiąca następującego po miesiącu, w którym dokonano wezwania. Jeżeli wezwana osoba trzecia nie uczyni zadość wezwaniu, wierzyciel alimentów ma prawo do bezpośredniego egzekwowania od niej zapłaty należnych kwot. Jeżeli wierzytelność dłużnika alimentacyjnego wobec wyżej wymienionych osób trzecich była już zajęta w chwili doręczenia wezwania, o przydziale i podziale kwot między osobę uprawnioną do świadczenia a innych wierzycieli decyduje sąd egzekucyjny, który bierze również pod uwagę charakter i cel świadczenia. Zapłata przez osobę trzecią następuje do wysokości wierzytelności alimentacyjnej¹⁴⁸ albo do wysokości kwoty należnej dłużnikowi alimentacyjnemu od osoby trzeciej. Jest to zatem dla wierzyciela alimentacyjnego bardziej korzystna forma zaspokojenia roszczenia niż egzekucja z wynagrodzenia za pracę, która zgodnie z przepisami Kodeksu pracy jest ograniczona do ustalonej procentowo wysokości wynagrodzenia. Ograniczenie egzekucji reguluje art. 545 C.p.c.I., zgodnie z którym nie podlegają zajęciu zasiłki socjalne, wypłacane przez instytucje pomocy społecznej lub organizacje charytatywne. Wynagrodzenie za pracę i podobne świadczenia nie mogą zostać zajęte w wysokości przekraczającej jednej piątej tych świadczeń. Kwoty przypadające z tytułu renty lub emerytury nie mogą zostać zajęte w wysokości odpowiadającej dwukrotności maksymalnej miesięcznej kwoty zasiłku socjalnego, przy czym minimalna kwota wynosi 1000 EUR. Jednak w przypadku wpłaty na rachunek bankowy kwoty przypadające z wymienionych wyżej świadczeń mogą zostać zajęte w wysokości przekraczającej trzykrotność zasiłku socjalnego, jeżeli wpłata nastąpiła przed zajęciem; jeżeli wpłata nastąpiła w dniu zajęcia lub później, obowiązują wymienione ograniczenia.

4.3.4. *Precetto*

Precetto natomiast to czynność pozasądowa, w ramach której wierzyciel wzywa dłużnika do wypełnienia zobowiązania wynikającego z tytułu wykonawczego w terminie nie krótszym niż 10 dni, z zastrzeżeniem, że w przypadku niewykonania zobowiązania zostanie wszczęta egzekucja. Nie jest to środek specyficznie przeznaczony do egzekwowania alimentów, ale generalnie służy dochodzeniu roszczeń. Jednak przyjęte rozwiązania sprawiają, że *precetto* w znaczący sposób może przyczynić się do zwiększenia efektywności egzekucji alimentów wobec dzieci.

¹⁴⁸ W wyniku uchwalenia ustawy 206/2021 uchylono art. 8 ust. 6 dekretu nr 898/1970, który ograniczał wysokość wypłacanej w ten sposób kwoty do połowy wysokości kwoty alimentów.

Precetto jest warunkiem koniecznym wszczęcia egzekucji (musi poprzedzać rozpoczęcie egzekucji), a jeżeli nie zostanie doręczony dłużnikowi, nie wywiera skutków. Uprzednio jednak dłużnikowi musi zostać doręczony tytuł wykonawczy. Doręczenie tytułu wykonawczego musi nastąpić do rąk dłużnika osobiście. Wierzyciel wielokrotnie może wykorzystywać formułę *precetto* aż do uzyskania całkowitego zaspokojenia roszczenia alimentacyjnego¹⁴⁹.

Precetto dla wywołania skutków prawnych musi dokładnie odpowiadać przewidzianej formie i zawierać:

- 1) wskazanie wierzyciela i dłużnika;
- 2) wezwanie do zapłaty zobowiązania wynikającego z konkretnego tytułu egzekucyjnego w terminie 10 dni, z zastrzeżeniem, że w przypadku niespełnienia zobowiązania w tym terminie wierzyciel przystąpi do egzekucji;
- 3) wskazanie sądu (sędziego) właściwego ds. egzekucji, adresu zamieszkania lub adresu dla doręczeń wierzyciela albo wskazanie adresu certyfikowanej poczty elektronicznej;
- 4) dokładne określenie przedmiotu żądania, z precyzyjnym wskazaniem tytułu egzekucyjnego i dokładnej wysokości zobowiązania (kapitał, odsetki i koszty egzekucji);
- 5) wskazanie warunków, pod jakimi dłużnik może uniknąć egzekucji;
- 6) wskazanie skutków niezastosowania się do wezwania;
- 7) informację o możliwości rozłożenia zobowiązania na raty;
- 8) obowiązkowe pouczenie dłużnika, że może wnieść sprzeciw, i wskazanie, w jakich sytuacjach może to uczynić;
- 9) podpis wierzyciela/pełnomocnika (oraz indywidualny kod podatkowy pełnomocnika).

Brak któregośkolwiek z tych elementów może spowodować, że *precetto* zostanie zaskarżone i uznane za nieważne¹⁵⁰.

W terminie 90 dni od daty doręczenia *precetto* musi rozpocząć się egzekucja, w przeciwnym wypadku nakaz ten traci moc, jego doręczenie staje się bezskuteczne i konieczne jest wystosowanie nowego *precetto*. Termin ten ulega zawieszeniu w przypadku, gdy:

- dłużnik wnieśli sprzeciw¹⁵¹;
- wierzyciel prowadzi poszukiwania majątku dłużnika¹⁵²;
- dłużnik zwróci się do wierzyciela o rozłożenie długu na raty (o ustalenie planu spłaty, *piano di pagamento, pagamento rateale*).

Dobrowolna spłata kwoty wskazanej w *precetto* pozwala dłużnikowi uniknąć postępowania egzekucyjnego i, co za tym idzie, jego kosztów.

¹⁴⁹ Wyrok Sądu Kasacyjnego, sekcja III, z dnia 28 września 2013, nr 19876; <https://www.altalex.com/documents/news/2014/09/16/precetto-rinnovazione-spese-duplicazione-impugnazione-validita>.

¹⁵⁰ Art. 480 C.p.c.I.

¹⁵¹ Art. 481 C.p.c.I.

¹⁵² Art. 492 bis C.p.c.I.

W przypadku braku dobrowolnego spełnienia świadczenia, po upływie wyznaczonego terminu (nie wcześniej), prowadzone są poszukiwania majątku dłużnika. Jeżeli jednak opóźnienie stwarza zagrożenie usunięcia majątku, prezes sądu właściwego dla miejsca zamieszkania, siedziby lub miejsca pobytu dłużnika, na wniosek wierzyciela, zezwala na elektroniczne poszukiwanie majątku podlegającego zajęciu przed doręczeniem *precetto* lub przed upływem 10-dniowego terminu, określonego w art. 482 C.p.c.I.¹⁵³

Poszukiwania majątku dłużnika przeprowadza komornik sądowy właściwy dla sądu miejsca zamieszkania, siedziby lub miejsca pobytu dłużnika, przy czym odbywa się to w formie elektronicznej z wykorzystaniem baz danych administracji publicznej – w szczególności rejestru podatkowego – oraz baz instytucji ubezpieczeniowych i finansowych w celu uzyskania wszystkich informacji istotnych dla identyfikacji rzeczy i wierzytelności podlegających egzekucji, w tym informacji dotyczących stosunków dłużnika z instytucjami kredytowymi i pracodawcami lub zleceniodawcami. Po zakończeniu czynności komornik sporządza protokół, w którym wskazuje wszystkie przeszukane bazy danych i związane z nimi wyniki, a następnie przekazuje go wierzycielowi. Następnie dokonuje zajęcia i egzekucji z majątku dłużnika.

Jeżeli komornik sądowy na tym etapie nie odnajdzie rzeczy zidentyfikowanej poprzez dostęp do baz danych, nakazuje dłużnikowi wskazanie w ciągu 15 dni miejsca, w którym się ona znajduje, ostrzegając go, że zaniechanie lub fałszywe zgłoszenie podlega karze zgodnie z art. 388 akapit szósty C.p.I. W przypadku ustalenia wierzytelności dłużnika lub rzeczy należących do niego, które znajdują się w posiadaniu osób trzecich, komornik sądowy kieruje stosowne wezwanie do tej osoby trzeciej¹⁵⁴.

4.3.5. Inne środki cywilne

Reforma wprowadzona ustawą 206/2021 ustanowiła nowe środki dochodzenia roszczeń alimentacyjnych na rzecz dzieci. Artykuł 473 bis 36 C.p.c.I. stanowi, że nawet tymczasowe orzeczenia dotyczące ekonomicznego przyczyniania się do utrzymania dziecka są natychmiast wykonalne i stanowią podstawę wpisania hipoteki sądowej. Ponadto sąd może nałożyć na rodzica obowiązek złożenia odpowiedniego zabezpieczenia osobistego lub rzeczowego, jeżeli istnieje ryzyko, że będzie uchylał się od alimentów.

Zgodnie z art. 473 bis 39 C.p.c.I. – w przypadku poważnych uchybień, w tym natury ekonomicznej, lub czynów wyrządzających szkodę małoletniemu lub utrudniających prawidłowy przebieg postępowania w sprawie powierzenia opieki i wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej – sąd z urzędu może zmienić orzeczenie i zastosować, także łącznie, następujące środki:

¹⁵³ Art. 492 bis C.p.c.I.

¹⁵⁴ Art. 492 bis C.p.c.I.

- upomnienie rodzica, który nie wywiązuje się ze swoich obowiązków;
- określenie, na podstawie art. 614 bis C.p.c.I., kwoty należnej od zobowiązanego za każde kolejne naruszenie lub nieprzestrzeganie postanowienia lub za każdy dzień opóźnienia w wykonaniu postanowienia;
- skazanie rodzica, który nie wywiązuje się ze swoich obowiązków, na zapłatę kary pieniężnej w wysokości od 75 do 5000 EUR.

Ponadto sąd może zasądzić w takich przypadkach odszkodowanie na rzecz drugiego rodzica lub na rzecz małoletniego, także z urzędu. Wśród szczególnych środków, które mogą być zastosowane w przypadku uchylania się od płacenia alimentów na rzecz dzieci, może być także zastosowane zatrzymanie paszportu (*ritiro di passaporto*).

4.3.6. Środki prawnokarne

System prawa włoskiego, podobnie jak w pozostałych analizowanych krajach, penalizuje niealimentację.

Zgodnie z art. 570 włoskiego Kodeksu karnego (*Codice penale*, C.p.I.), kto opuszcza miejsce zamieszkania lub w inny sposób zachowuje się w sposób sprzeczny z porządkiem lub moralnością rodziny, uchylając się od obowiązków opieki wynikających z odpowiedzialności rodzicielskiej, opieki prawnej lub statusu małżonka, podlega karze pozbawienia wolności do jednego roku lub grzywnie w wysokości od 103 do 1032 EUR. Kary te stosuje się łącznie m.in. w stosunku do rodzica, który pozbawia środków utrzymania małoletnie dziecko lub dziecko niezdolne do pracy. Przepis ten jest ścigane, co do zasady, na wniosek, jednak w przypadku jego popełnienia wobec małoletnich podlega ściganiu z urzędu. Z kolei przepis art. 570 bis C.p.I. wprost dotyczy niealimentacji, stanowiąc, że kary określone w art. 570 C.p.I. mają zastosowanie do małżonka, który uchyla się od obowiązku wypłacania wszelkiego rodzaju alimentów należnych w przypadku rozwiązania lub unieważnienia małżeństwa, ustania jego skutków cywilnych albo naruszenia obowiązków finansowych związanych z separacją małżonków i wspólną opieką nad dziećmi.

III. Analiza porównawcza rozwiązań przyjętych w prawie polskim i systemach omawianych państw oraz wnioski *de lege ferenda* wraz z uzasadnieniem potrzeby zmiany prawa, derogacji niektórych rozwiązań lub uchwalenia nowych przepisów i instytucji

1. Rozwiązania przyjęte w prawie polskim na tle rozwiązań występujących w omawianych państwach

Analiza rozwiązań przyjętych w innych państwach w zakresie skutecznego egzekwowania alimentów na rzecz dzieci prowadzi do wniosku, że największą efektywność pozwala uzyskać systemowe, skoordynowane i kompleksowe działanie organów państwowych, obejmujące cały proces płatności alimentów i w jak największym stopniu zautomatyzowane (brak potrzeby występowania z indywidualnym wnioskiem przez wierzyciela – jak we Francji lub podjęcie z urzędu odpowiednich działań, jak w prowincji Québec). Również w Belgii dostrzeżono korzyści wynikające z automatyzmu rozwiązań, wskazując na efektywność rozwiązań francuskich i kanadyjskich. Z takim uzasadnieniem obecnie w parlamencie belgijskim jest procedowana zmiana przepisów w kierunku zbliżonym do założeń przyjętych w tych dwóch państwach¹⁵⁵.

Dochodzenie i egzekwowanie roszczeń alimentacyjnych muszą się odbywać w odpowiednim środowisku prawnym, rozumianym szeroko – jako właściwe ramy legislacyjne, na które składają się ustawy dotyczące wszystkich aspektów związanych zarówno z ustalaniem i egzekwowaniem alimentów, jak i przekazaniem odpowiednich kompetencji organom powołanym do pobierania należności alimentacyjnych. Rozwiązania legislacyjne muszą być dopełnione

¹⁵⁵ Projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 21 lutego 2003 r. o Urzędzie ds. Wierzytelności Alimentacyjnych w ramach SPF Finance, mający na celu zautomatyzowanie pobierania alimentów przez Urząd ds. Wierzytelności Alimentacyjnych, z dnia 26 września 2025 r., DOC 56 063/001; <https://www.lachambre.be/FLWB/PDF/56/1063/56K1063001.pdf>.

przez kompleksowy system zasad edukacyjnych i informacyjnych oraz dotyczących wsparcia technicznego.

Przede wszystkim ważną okazała się dostępność informacji, które można łatwo znaleźć, sformułowanych w sposób przystępny i zrozumiały także dla osób, które nie dysponują wiedzą prawniczą. W tym zakresie warto zestawić stronę polskiego Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – przedstawiającą działania podejmowane przez Fundusz Alimentacyjny¹⁵⁶ i jedynie przytaczającą, ciągłym tekstem, treść ustawy (bez jakichkolwiek porad, przekierowań na strony internetowe, na których można uzyskać szczegółowe informacje i pomoc) – ze stroną francuskiej Kasy Świadczeń Rodzinnych (CAF), która wyraźnie skierowana jest do osób zainteresowanych uzyskaniem praktycznych informacji i pomocy w dostępie do oferowanych przez ARIPA świadczeń. Strona francuska: w pierwszej kolejności pozwala na uzyskanie celowanych informacji dla dłużników alimentacyjnych i wierzycieli alimentacyjnych; przedstawia schematycznie działania, jakie należy podjąć w zależności od sytuacji, w której znajduje się zainteresowana osoba; odsyła do konkretnych stron internetowych, na których można odnaleźć niezbędne informacje; zawiera linki do niezbędnych dokumentów, o ile są wymagane, oraz tutoriale czytelnie informujące, w jaki sposób je wypełnić. Można założyć, że zainteresowana osoba znajdzie pod adresem tej instytucji wszystkie informacje i pomoc, jaką może uzyskać w formie cyfrowej (rysunek).

RYSUNEK. Wsparcie Caisse d'allocations familiales (CAF) w sprawach alimentacyjnych

¹⁵⁶ <https://www.gov.pl/web/rodzina/dzialania-podejmowane-wobec-dluznikow-alimentacyjnych>.

Intermédiation Financière

L'intermédiation financière est un dispositif dans lequel l'Aripa collecte la pension alimentaire auprès du parent qui doit la verser. Elle est ensuite reversée au parent qui doit la recevoir.

Définition
Conditions
Mise en place
Démarches

Consulter

Allocation de soutien familial

L'ASF (Allocation de soutien familial) est une prestation versée pour élever un enfant privé de l'aide de l'un ou de ses deux parents ou pour compléter une pension alimentaire fixée et versée intégralement dont le montant est faible.

Définition
Conditions
Démarches

Consulter

Avez-vous déjà fixé une pension alimentaire ?

OUI

Vous souhaitez un intermédiaire pour sa réception ou son reversement

Vous pouvez demander l'intermédiation financière en ligne

NON

Vous êtes d'accord sur son montant

Vous pouvez demander un titre exécutoire CAF

Vous n'êtes pas d'accord sur son montant

Vous devez faire une demande de pension alimentaire auprès du Juge des Affaires Familiales

Źródło: <https://www.pension-alimentaire.caf.fr/usagers>.

W zakresie rozwiązań zwiększających skuteczność egzekucji alimentów na rzecz dzieci na uwagę zasługują również rozwiązania ułatwiające ustalenie wysokości należnych alimentów i ich względne zobiektywizowanie w postaci tabel (Francja) albo wykazu konkretnych kryteriów, które należy uwzględnić (Belgia, Kanada). Takich rozwiązań w Polsce, jak dotychczas, nie przyjęto. We Francji również w odniesieniu do potencjalnej wysokości alimentów, podobnie jak na stronie internetowej CAF, możliwe jest wykorzystanie interak-

tywnego symulatora do wyliczenia należnej kwoty. W państwach, które stosują tego typu jasne i zobiektywizowane kryteria, podkreśla się aspekt psychologiczny, jaki wywierać może na dłużniku alimentacyjnym świadomość, że nie został on potraktowany w sposób szczególnie „niesprawiedliwy”.

Ponadto w niektórych państwach wprowadzono swoiste zachęty do dobrowolnego płacenia alimentów, np. w postaci ulg podatkowych czy odliczeń od podatku z jednej strony, a z drugiej – w przypadku pośredniczenia przez instytucje państwowe w egzekwowaniu alimentów ustalono zniechęcające, wysokie koszty dla dłużnika doliczane do ściąganych kwot alimentów. Z kolei wierzyciele alimentacyjni (czy też ich opiekunowie, uprawnieni do pobierania alimentów na ich rzecz) są zwolnieni od kosztów egzekwowania należnych świadczeń. O ile w Polsce wierzyciel alimentacyjny może liczyć na zwolnienia od określonych kosztów, o tyle brak jest zachęty, która może mieć znaczenie dla dobrowolnych wpłat alimentów.

Generalnie wskazać można, że na świecie coraz powszechniejsze staje się przejmowanie dochodzenia alimentów przez instytucje ustanowione przez państwo, a w czasie niezbędnym do ich ściągnięcia – wspieranie uprawnionych zaliczkowymi kwotami na poczet alimentów, przy czym zasady przydzielania tego typu świadczeń są różne w każdym z analizowanych państw. Jeżeli jednak uprawniony zdecyduje się prowadzić egzekucję własnymi staraniami, przewidziane są szybkie procedury quasiaegzekucyjne, umożliwiające wierzycielowi w uproszczonym postępowaniu uzyskanie należnej kwoty bezpośrednio od osoby trzeciej, dysponującej środkami finansowymi dłużnika (jak pracodawca czy też placówki bankowe).

Szczególnie interesująco przedstawiają się kompleksowe rozwiązania stosowane w Kanadzie, w tym we francuskojęzycznej prowincji Québec. W szczególności katalog środków zniechęcających do unikania płacenia alimentów bądź przymuszających do ich płacenia – poprzez zastosowanie różnego rodzaju sankcji i dotkliwych ograniczeń w dysponowaniu majątkiem bądź korzystaniu z licencji i uprawnień – może być inspiracją dla rozwiązań, które warto rozważyć w polskim systemie prawnym.

W przedstawionym wyżej kontekście działania podejmowane przez Fundusz Alimentacyjny na podstawie ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów¹⁵⁷ nie spełniają kryteriów skuteczności uzyskiwanej systemowo w szczególności w Kanadzie i we Francji. Przede wszystkim zadania funduszu są realizowane dopiero wtedy, gdy egzekucja alimentów jest bezskuteczna, przy czym w szczególności chodzi o egzekucję, w wyniku której w okresie ostatnich 2 miesięcy nie wyegzekwowano pełnej należności z tytułu zaległych i bieżących zobowiązań alimentacyjnych, albo o postępowanie upadłościowe, w toku którego w okresie ostatnich 2 miesięcy nie otrzymano pełnej należności z tytułu

¹⁵⁷ T.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 438 z późn. zm., dalej: u.F.A.

zaległych i bieżących zobowiązań alimentacyjnych; art. 2 pkt 2 ustawy u.F.A. Nie tylko to oznacza, że na podjęcie skutecznych działań windykacyjnych może już być za późno, ale przede wszystkim zmusza wierzyciela, a w praktyce rodzica, któremu powierzono opiekę nad dzieckiem, do podjęcia działań egzekucyjnych własnymi staraniami.

2. Wnioski *de lege ferenda* na tle prawnoporównawczym

Uwzględniając doświadczenia Belgii, Francji, Kanady (w tym prowincji Québec) i Włoch, należy podkreślić, że nieuniknione wydaje się przyjęcie w Polsce podobnych rozwiązań w celu zwiększenia skuteczności egzekucji alimentów. Należałoby rozważyć przeanalizowanie koncepcji przepisów konstytuujących działania na szczeblu centralnym, kompleksowo traktujących problem ściągłości alimentów, w tym również w zakresie niezbędnej pomocy socjalnej w przypadku czasowej lub całkowitej niemożności ściągnięcia należnych alimentów. Tym samym dotychczasowy kształt Funduszu Alimentacyjnego powinien ulec zmianie w kierunku instytucji ściągającej alimenty na rzecz uprawnionych, a nie jedynie będącej funduszem świadczeń socjalnych, wkraczającym do działania dopiero wtedy, gdy prowadzona egzekucja okazała się bezskuteczna.

Równocześnie postulowanym rozwiązaniem jest powierzenie tego typu instytucji pośredniczenia w płatności alimentów, tak jak ma to miejsce we wszystkich analizowanych państwach (poza Włochami), i to nie tylko w przypadku, gdy egzekucja jest bezskuteczna. Egzekucja alimentów i wykonywanie czynności na rzecz uprawnionego do ich uzyskania również powinny być prowadzone na szczeblu tej instytucji – nie poprzez organy samorządów lokalnych, jak przewiduje art. 2 pkt 9 i 10 u.F.A., a poprzez skoordynowanie prowadzonych działań i ich skoncentrowanie w ramach jednej instytucji, co powinno zwiększyć efektywność prowadzonych działań.

Należy rozważyć poszerzenie zakresu właściwości takiej instytucji o prowadzenie egzekucji w pewnym zakresie (np. zajęcie wynagrodzenia za pracę, ewentualnie egzekucja z wierzytelności, w tym wierzytelności na rachunku bankowym, czy nawet egzekucja z ruchomości). Zwiększenie efektywności takich działań mogłoby również przynieść zastosowanie, co najmniej do określonych, trudnych przypadków (gdy „standardowa” egzekucja okaże się bezskuteczna), przepisów właściwych dla egzekucji należności publicznoprawnych.

Niewątpliwie wzrost skuteczności egzekucji alimentów, a co za tym idzie – obniżenie kosztów ponoszonych z budżetu skarbu państwa (świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego, bezowocne czynności windykacyjne) mogłyby być skutkiem jak najszybszej reakcji na uchylanie się od obowiązków alimentacyjnych. Należy jednak rozważyć możliwość zwrócenia się do instytucji właściwej do egzekucji alimentów w przypadku trudności w otrzymywa-

niu alimentów, ale bez konieczności wykazywania tej przesłanki. Jedną z przyczyn tego typu ukształtowania instytucji pośredniczącej w płatności alimentów jest założenie zniwelowania napięć w zakresie kwestii finansowych między rodzicami, aby mogli się oni skoncentrować na edukacji i rozwoju dziecka, oraz wprowadzenie rozwiązań systemowych, które ułatwią uprawnionym uzyskanie alimentów od ich dłużników i docelowo przyczynią się do poprawy warunków ich codziennego funkcjonowania, także w wymiarze komfortu psychicznego. Rozwiązanie takie może być również istotne w aspekcie społecznym, w szczególności w kontekście zdrowia psychicznego, zniwelowania sytuacji wywołujących przewlekły stres rodzica, a co za tym idzie – traumatyczną sytuację w domu rodzinnym, owocującą coraz powszechniejszymi u dzieci i młodzieży zaburzeniami nastroju, a w skrajnych przypadkach depresjami i zaburzeniami psychicznymi.

Rozwiązaniem, które warto postulować, jest również automatyczne objęcie wszystkich osób, które wyrażą taką wolę np. w protokole w sprawie o ustalenie alimentów, pomocą instytucji powołanej do ściągania alimentów. W takim przypadku należałoby rozważyć wprowadzenie obowiązku informacyjnego dla sądu w ramach Kodeksu postępowania cywilnego. Jednym z powodów niskiego poziomu skuteczności belgijskiego SECAL, a co za tym idzie – niskiej efektywności w ściąganiu alimentów, jest właśnie brak automatyzmu i konieczność dopełnienia formalności, które mogą zniechęcać niektórych uprawnionych, w szczególności wykluczonych społecznie, do korzystania z tej formy pomocy¹⁵⁸.

W ramach tak ukształtowanej instytucji należałoby rozważyć wprowadzenie uprawnień dla podmiotów wykonujących zadania w ramach ustawy o funduszu alimentacyjnym, aby po tym, jak decyzja o uznaniu dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych stanie się ostateczna, organ właściwy dłużnika:

- występował do właściwego organu o zatrzymanie paszportu (obecnie jest to środek karny stosowany przez sąd karny);
- występował do właściwego organu o zatrzymanie dowodu rejestracyjnego pojazdu stanowiącego własność dłużnika lub pojazdu, do którego dłużnik ma inny tytuł prawny (umowa leasingu, użyczenie przez pracodawcę);
- mógł dokonać w uproszczonym trybie zabezpieczeń na majątku dłużnika albo osób trzecich, do których majątek dłużnika został wyprowadzony, albo na majątku spółek, których większościami udziałowcami jest dłużnik, a w trybie postępowania egzekucyjnego w administracji nie tylko zobowiązań zaległych, ale także bieżących (przyszłych

¹⁵⁸ Uzasadnienie cytowanego projektu ustawy z dnia 26 września 2025 r. o zmianie ustawy z dnia 21 lutego 2003 r. o Urzędzie ds. Wierzytelności Alimentacyjnych w ramach SPF Finance. Podobne refleksje zawarto w raporcie francuskiego Trybunału Obrachunkowego (Cour des comptes) z maja 2025 r.: *Finances et comptes publics. La sécurité sociale. Rapport sur l'application des lois de financement de la sécurité sociale*, s. 391 i n. (<https://www.ccomptes.fr/sites/default/files/2025-05/20250526-RALFSS-2025-Service-public-des-pensions-alimentaires.pdf>).

zobowiązań alimentacyjnych za okres np. nie dłuższy niż 5 lat lub nie dłuższy niż do uzyskania pełnoletności dziecka)¹⁵⁹;

- mógł żądać od dłużnika składania sprawozdań dotyczących jego majątku;
- mógł uzyskiwać informacje o dokonywanych przez dłużnika rozliczeniach podatkowych od właściwego naczelnika urzędu skarbowego.

Równolegle należałoby rozważyć opracowanie i upowszechnienie przystępnych informacji o prawach wierzycieli alimentów, ale także o obowiązkach dłużników.

W przypadku analizowanych państw poprawę efektywności egzekucji alimentów spowodowały systemowe zarządzanie problemem, ukształtowanie rozwiązań na wielu poziomach, zarówno w obszarze prawa, jak i organizacyjnym, edukacyjnym i w zakresie pomocy społecznej, a przede wszystkim skoordynowane podejmowanie działań nakierowane na osiągnięcie możliwie najwyższego stopnia ściągłości alimentów, a co za tym idzie – na poprawę jakości życia dzieci żyjących w rodzinach z jednym rodzicem. Skuteczniejsze egzekwowanie alimentów w polskim systemie prawa nie będzie możliwe bez systemowych i skoordynowanych zmian nie tylko rozwiązań prawnych, ale także całej struktury instytucji, których zadania i zakres działań dotyczą kwestii alimentów.

¹⁵⁹ Postulat dotyczy rozważenia wprowadzenia podstawy prawnej przełamującej zasadę odrębności prawnej spółek oraz fundacji (określenia warunków „przebicia welonu korporacyjnego”, *piercing of corporate veil*) w celu umożliwienia egzekwowania roszczeń alimentacyjnych od podmiotu, który formalnie nie jest związany stosunkiem prawnym z uprawnionym, gdy egzekucja od dłużnika kontrolującego te podmioty okazuje się bezskuteczna. Obecnie w polskim prawie brakuje takich rozwiązań, a pozostawienie uprawnionym jedynie oczekiwania, że w orzecznictwie znajdzie zastosowanie art. 5 k.c. czy art. 58 k.c. jest mało efektywne. Rozwiązania podobne do mechanizmu „przebicia welonu korporacyjnego” pojawiają się jednak w orzecznictwie sądów na gruncie spraw z zakresu prawa pracy (np. wyrok SN z dnia 5 lipca 2018 r., II PK 109/17; wyrok SN z dnia 17 marca 2015 r., I PK 179/14).

Bibliografia

- Biland É., Sayn I., *La pension alimentaire, un dispositif clé pour la condition économique des familles monoparentales*, [w:] M.-C. Le Pape, C. Helfter (red.), *Familles monoparentales. Conditions de vie, vécu et action publique*, La Documentation française, 2023.
- Boureau-Dubois C., Jeandidier B., *Que peut-on attendre d'un barème de pension alimentaire pour enfant?*, „Economie et l'éducation” 2012, n° 4.
- Collombet C., *Les agences de recouvrement des pensions alimentaires, instruments d'une politique de soutien aux familles monoparentales*, „Informations sociales” 2022, n° 3.
- Collombet C., *Les systèmes publics de recouvrement des pensions alimentaires*, „Comparaisons internationales des politiques familiales et sociales” 2024, n° 6.
- Collombet C., Baudy O., *L'intermédiation en matière de paiement des pensions alimentaires: exemples étrangers*, mars 2021; rapport: *Direction des statistiques, des études et de la recherche CAF*.
- Dandoy N., *La loi du 19 mars 2010 visant à promouvoir une objectivation du calcul des contributions alimentaires des père et mère au profit de leurs enfants*, „Revue trimestrielle de droit familial” 2010, n° 3.
- De Carolis V., De Stefano F., Farina P., *L'Esecuzione forzata*, [w:] *La Riforma del processo civile*, a cura di R. Giordano, A. Panzarola, Milan 2025, s. 2.
- Degros A., *Les saisies et cessions sur la rémunération*, „Guide social permanent. Droit du travail: commentaires” 2015, vol. V, Waterloo.
- Deleury E., *Effectivité et ineffectivité des décisions de justice en matière matrimoniale: un exemple d'ineffectivité totale, le non-paiement de pensions alimentaires*, „Les Cahiers de droit” 1985, vol. 26(4).
- Ferrand F., *Droit de la famille et obligations alimentaires – Aperçu comparatif*, „Revue internationale de droit comparé” 2013, vol. 65, n° 3.
- Ficcarelli B., *Riforma del processo della famiglia, minorenni e persone e poteri officiosi del giudice*, „JUDICIUM” 2023, vol. 1-14.

- Lardeux R., *Un quart des parents non gardiens solvables ne déclarent pas verser de pension alimentaire à la suite d'une rupture de Pacs ou d'un divorce*, Direction de la recherche, des études, de l'évaluation et des statistiques, „Études & Résultats” 2021, n° 1179, janvier.
- Pucci M., Périvier H., *Le soutien apporté par le système sociofiscal aux parents séparés: bilan et proposition de réformes*, „Informations sociales” 2022, n° 3.
- Rieubernet C., *Extension de l'intermédiation financière des pensions alimentaires*, „Gazette du Palais, Petites Affiches” 2021, n° 89.
- Sassano F., Cristilli L., *Come cambia il diritto di famiglia dopo la Riforma Cartabia*, Rimini 2023.
- Steinmetz H., *Pension alimentaire et résidence alternée. Les déterminants d'une pratique minoritaire*, „Informations sociales” 2022, vol. 3, n° 207.
- Szczepanik E., *Egzekucja wierzytelności alimentacyjnych w prawie francuskim i belgijskim*, Warszawa 2016.
- Toussaint A., *La délégation de sommes: notion et procédure*, „Bulletin de la procédure et des voies d'exécution” 2021, vol. spécial, numéro spécial.
- Wustefeld P.-A., Renard R., *Proposition de contribution alimentaire, Méthode Renard pondérée et informatisée*, Bruxelles 1996.
- Wyrok Sądu Kasacyjnego z dnia 13 stycznia 2021 r. nr 379 (Cassazione civile sez. I, ordinanza n. 379 del 13/01/2021).